

Termelési rendszerek és folyamatok

Gyakorlat

Dr. Hornyák Olivér

Fúrás, furatmegmunkálás

d_0 : kiinduló átmérő (mm)

d : kész furat átmérője (mm)

d_k : közepes átmérő (mm) $d_k = \frac{d_0 + d}{2}$

n : szerszám fordulatszám (ford/min)

v_c : forgácsolási sebesség (m/min)

$$v_c = \frac{d \cdot \pi \cdot n}{1000} \frac{\text{mm}}{\text{m}} \quad v_k = \frac{d_k \cdot \pi \cdot n}{1000} \frac{\text{mm}}{\text{m}}$$

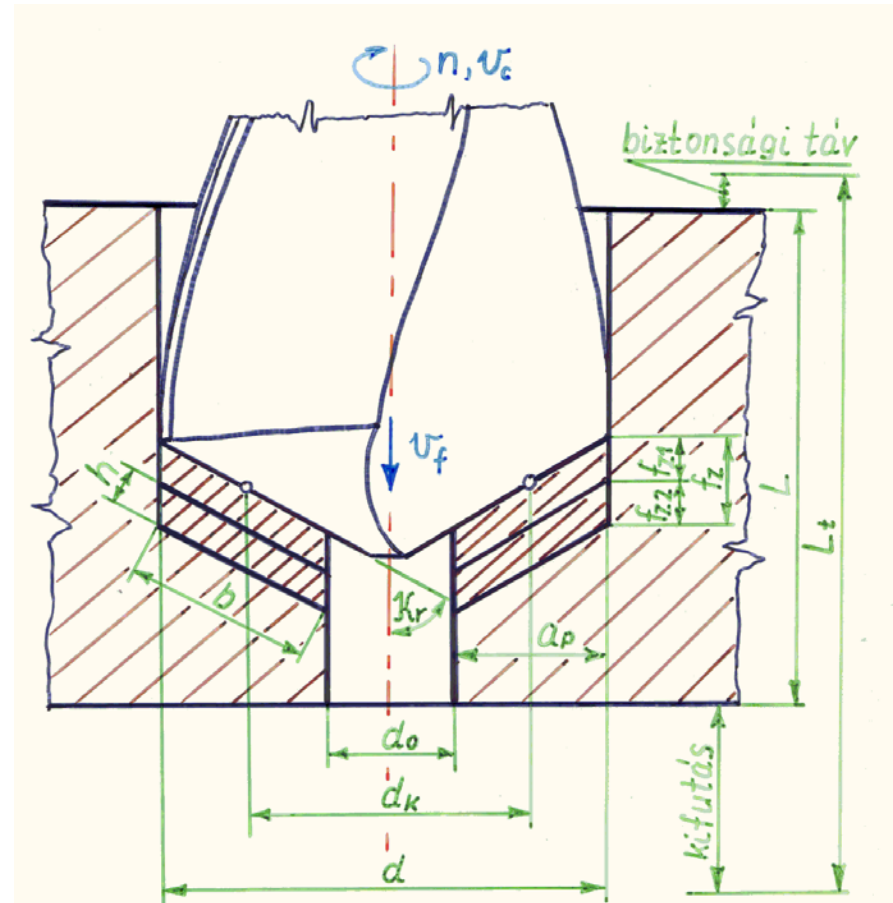
f_z : előtolás (mm/ford)

$f_{z1} = f_{z2}$: egy élre jutó előtolás (mm/ford)

a_p : „fogásmélység” (mm) $a_p = \frac{d - d_0}{2}$

v_f : előtoló sebesség (m/min) $v_f = f_z \cdot n$

z : élek száma

Fúrás, furatmegmunkálás

A_1 : egy élre jutó forgácskeresztmetszet (mm²)

$$A_1 = f_{z1} \cdot a_p = b \cdot h$$

h : forgácsvastagság (mm)

$$h = f_{z1} \cdot \sin \kappa_r$$

b : forgácsszélesség (mm)

$$b = \frac{a_p}{\sin \kappa_r}$$

Q : forgácsleválasztás intenzitása (cm³/min)

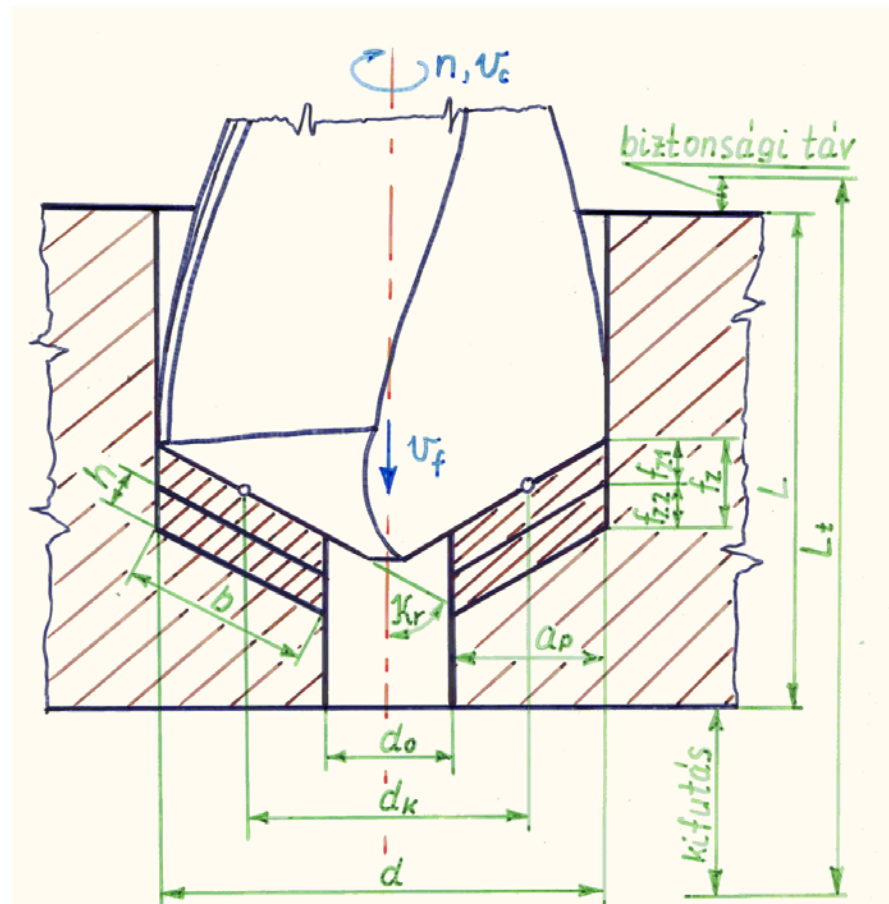
$$Q = z \cdot A_1 \cdot v_k = f_z \cdot a_p \cdot v_k$$

V_m : leválasztandó térfogat (cm³)

$$V_m = \frac{d^2 - d_0^2}{4 \cdot 1000 \frac{\text{mm}^3}{\text{cm}^3}} \cdot \pi \cdot L$$

t_m : forgácsolás főideje (min)

$$t_m = \frac{V_m}{Q} = \frac{L}{v_f}$$

Fúrás, furatmegmunkálás

F_{c1}, F_{c2} : forgácsolósebesség irányú erők (N)

$$F_{c1} = k_c A_1$$

F_{p1}, F_{p2} : fogásvétel irányú erők (N)

F_{f1}, F_{f2} : előtolás irányú erők (N)

A fogásvétel irányú erők egymást közömbösítik. $\vec{F}_{p1} + \vec{F}_{p2} = \vec{0}$

A fogásvétel irányú erők erőpárt alkotnak, amelynek csak

M: nyomatéka (Nm) van. $\vec{F}_{c1} + \vec{F}_{c2} = \vec{0}$

$$M = \frac{F_{c1} \cdot d_k}{1000 \frac{\text{mm}}{\text{m}}}$$

Jelentős előtolás irányú erő ébred:

$$\vec{F}_{f1} + \vec{F}_{f2} = \vec{F}_f \quad F_{f1} = c_f \cdot F_{c1}$$

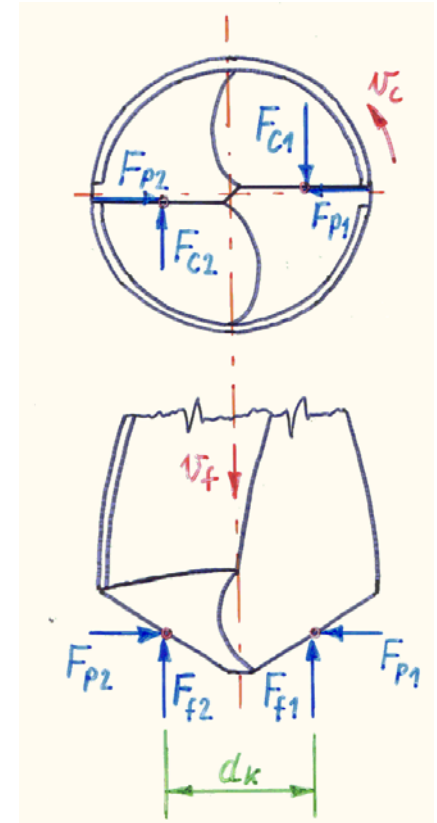
c_f : tapasztalati állandó

P: forgácsolási teljesítmény,

$$P = M \cdot \omega \quad \text{ahol}$$

ω : szögsebesség (radián/s)

$$\omega = n \cdot \frac{2 \cdot \pi}{60 \frac{\text{s}}{\text{min}}}$$

Fúrás, furatmegmunkálás

Mintapélda:

Egy RF.2b típusú sugárfúrógépen egy A50 anyagminőségű, 50 mm vastagságú acéllemezbe Ø48 mm-es átmenő furatot kell csigafúrással készíteni. További adatok:

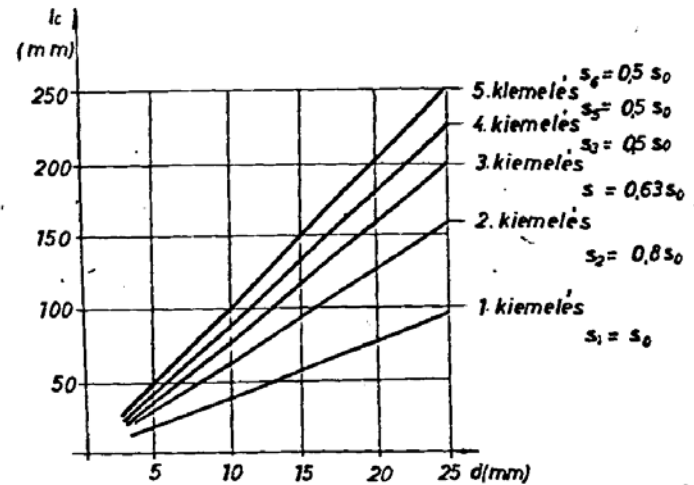
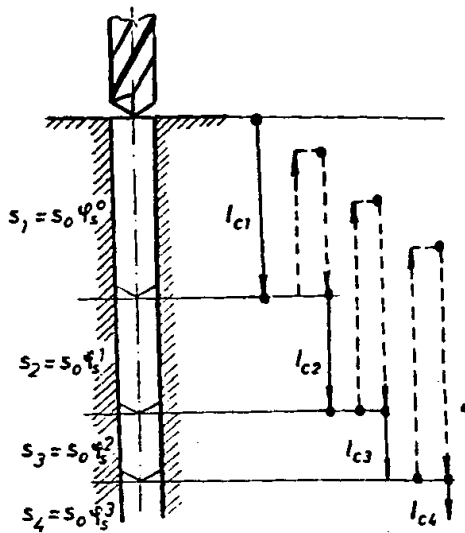
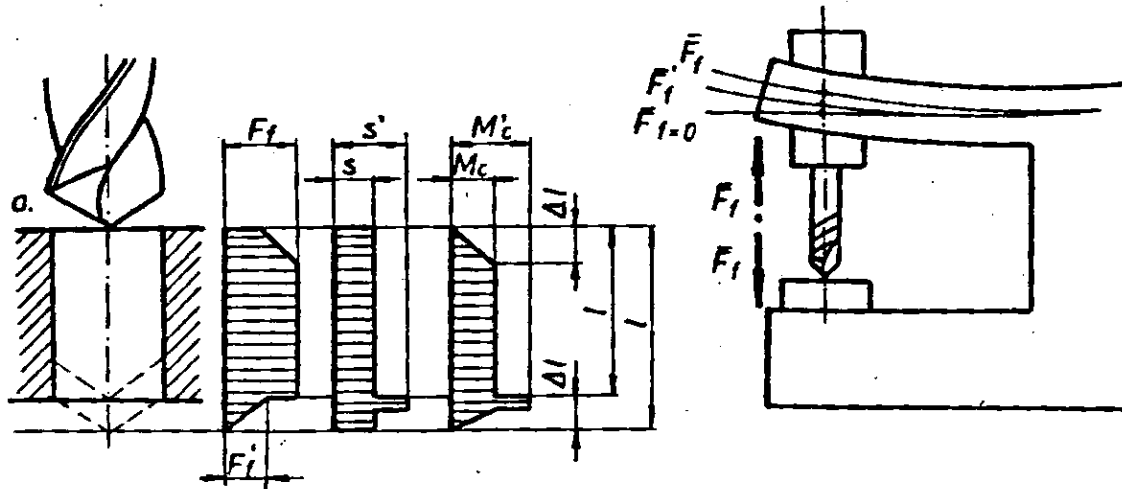
- $k_c=1500 \text{ N/mm}^2$
- Maximális motorteljesítmény: $P_m=3,3 \text{ kW}$
- Összhatásfok: $\eta_\delta=0,75$
- Előtolás: $f_z=0,38 \text{ mm/ford}$
- $2\kappa_r=120^\circ$

Meghatározandó:

1. A megengedhető maximális fordulatszám ($n=?$)
2. A fellépő nyomaték ($M=?$)
3. A telibefúrás gépi főideje, ha 2mm-es ráfutást és a szükséges túlfutást is figyelembe vesszük ($t_m=?$)

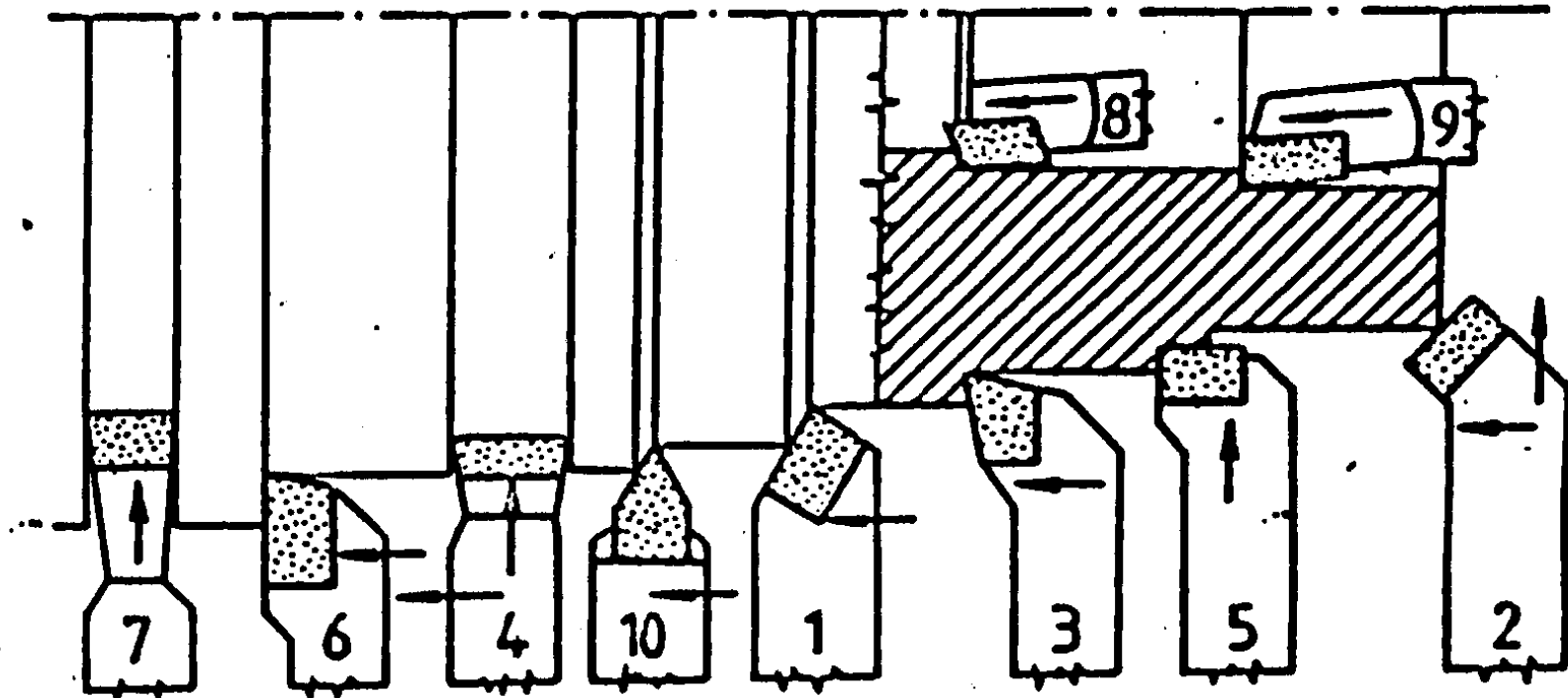
Megoldás:

Fúrás, furatmegmunkálás

örmelési per
folyam

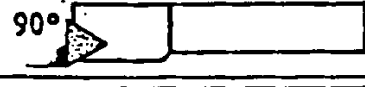
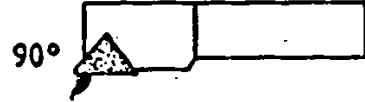

Esztergálás

A forrasztott keményfémlapkás szerszámok fajtái.
és alkalmazási lehetőségei

Esztergálás

A készárak alakja

Alak	Vázlat	Előtolóirány
A		hossz
B		hossz
D		hossz (két oldal)
F		kereszt
G		hossz
J		hossz
		hossz

(DIN 4984)

Alak	Vázlat	Előtolóirány
K		kereszt
L		hossz kereszt
N		hossz
		hossz
R		hossz
S		hossz kereszt
T		hossz

Külső hengeres felület esztergálása

d_0 : nyersdarab átmérő (mm)

d_m : készdarab átmérő az
m. fogás után (mm)

L : megmunkálandó hossz (mm)

a_p : fogásmélység (mm)

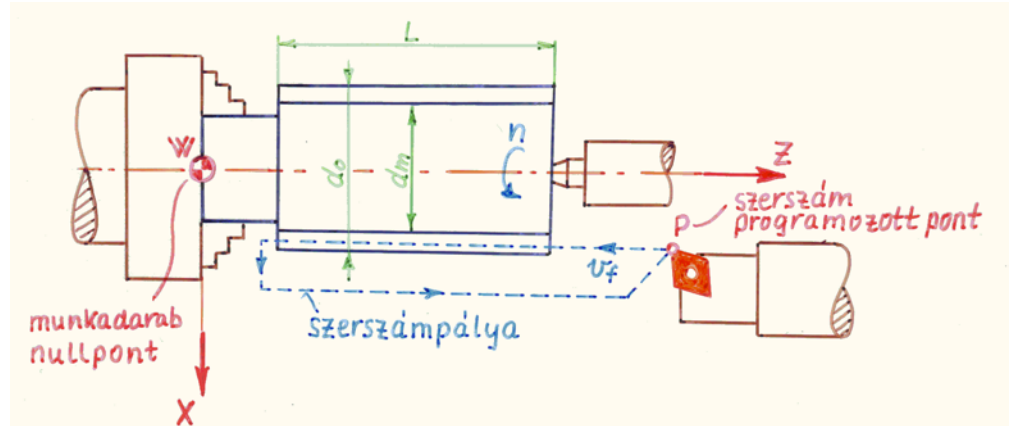
$$\sum_{i=1}^m a_p = \frac{d_0 - d_m}{2}$$

n : főorsó fordulatszám

v_c : forgácsolási sebesség (m/min) $v_c = \frac{d \cdot \pi \cdot n}{1000} \frac{mm}{m}$

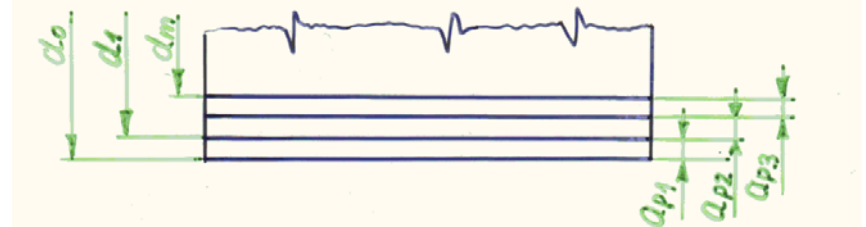
f : előtolás (mm/ford)

v_f : előtoló sebesség (m/min) $v_f = f_z \cdot n$

Külső hengeres felület esztergálása

Forgácsleválasztási terv

Q_i : forgácsleválasztás intenzitása (cm^3/min) $Q_i = v_{cki} \cdot f \cdot a_p$

v_{cki} : közepes forgácsolósebesség az i . anyagréteg leválasztásánál (m/min)

$$v_{cki} = \frac{d_{ki} \cdot \pi \cdot n}{1000 \frac{\text{mm}}{\text{m}}}$$

d_{ki} : közepes átmérő az i . anyagréteg leválasztásánál (mm) $d_{ki} = \frac{d_i + d_{i+1}}{2}$

$$Q_i = \frac{d_{ki} \cdot \pi \cdot n}{1000 \frac{\text{mm}}{\text{m}}} \cdot \frac{v_f}{n} \cdot a_{pi} = \frac{d_{ki} \cdot \pi \cdot a_{pi}}{1000 \frac{\text{mm}}{\text{m}}} \cdot v_f$$

Külső hengeres felület esztergálása

V_{mi} : leválasztandó térfogat az i .
anyagréteg leválasztásánál (cm^3)

$$V_{mi} = \frac{d_{i-1}^2 - d_i^2}{4 \cdot 1000 \frac{\text{mm}^3}{\text{cm}^3}} \cdot \pi \cdot L$$

V_m : leválasztandó térfogat (cm^3)

$$V_m = \sum_{i=1}^m V_{mi} = \frac{d_0^2 - d_m^2}{4 \cdot 1000 \frac{\text{mm}^3}{\text{cm}^3}} \cdot \pi \cdot L$$

t_{mi} : forgácsolás főideje az i . anyagréteg
leválasztásánál (min)

$$t_{mi} = \frac{V_{mi}}{Q_i} = \frac{L}{v_f}$$

t_m : forgácsolás főideje (min)

$$t_m = \sum_{i=1}^m t_{mi} = m \cdot \frac{L}{v_f}$$

Külső hengeres felület esztergálása

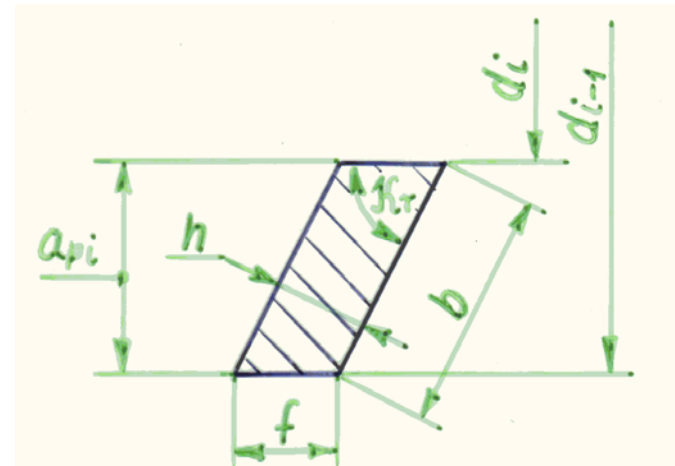
A forgácskeresztmetszet:

κ_r : szerszám (főél) elhelyezkedési szög (fok)

b : forgácsszélesség (mm) $b = \frac{a_p}{\sin \kappa_r}$

h : forgácsvastagság (mm) $h = f_{z1} \cdot \sin \kappa_r$

A_a : forgácskeresztmetszet (mm²) $A = f \cdot a_{pi} = b \cdot h$

Külső hengeres felület esztergálása

A forgácsolóerő:

F_c : főforgácsoló erő (N)

$$F_c = k_c A$$

k_c : fajlagos forgácsolóerő (N/mm²),
 $k_c = f(h, b, \text{anyagminőség, élgeometria, hűtés, kopottság})$

$$F_c = c_F \cdot v_c^{z_F} \cdot f^{x_F} \cdot a_p^{y_F} \cdot k_E$$

c_F : konstans $\left(\frac{\text{min} \cdot \text{N}}{\text{m} \cdot \text{mm}^2}\right)$

$z_F \approx 0,1; x_F \approx 0,75; y_F \approx 1$

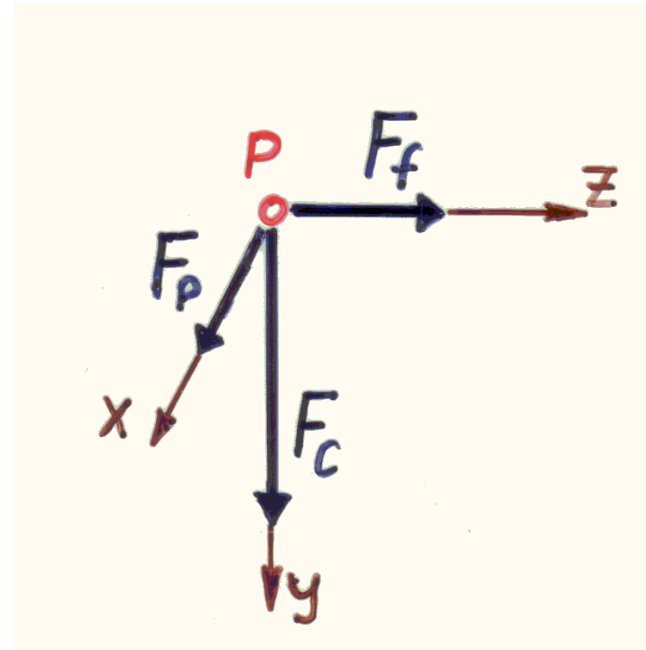
k_E : korrekciós tényezők eredője

F_f : előtolás irányú erők (N)

F_p : fogásvétel irányú erő (N)

p : fajlagos élterhelés (N/mm)

$$p = \frac{F_c}{b} = k_c \cdot h$$

$$F_c : F_f : F_p = 1 : (0,25 - 0,32) : (0,40 - 0,25)$$

Külső hengeres felület esztergálása

M: forgácsolási nyomaték (Nm) $M = \frac{F_c \cdot d_k}{2000 \frac{mm}{m}}$

P: forgácsolási teljesítmény

$$P = F_c v_c + F_f v_f \approx F_c v_c$$

$$P = F_c \cdot \frac{d_k \cdot \pi \cdot n}{1000 \frac{mm}{min} \cdot 60 \frac{s}{min}} = M \cdot n \cdot \frac{2 \cdot \pi}{60 \frac{s}{min}} = M \cdot \omega$$

ω : szögsebesség (radián/s)

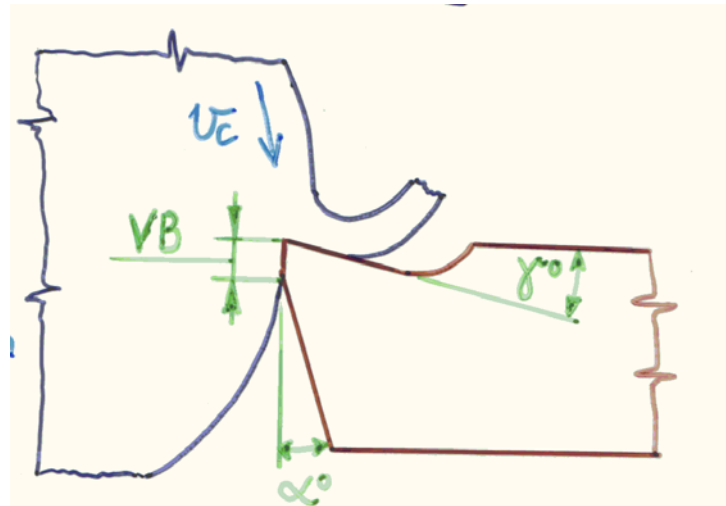
A szerszámkopás:

γ^0 : homlokszög (fok)

α^0 : hátszög (fok)

VB: hátkopás (mm)

$VB_{max} = 0,3 - 0,8$ mm

Külső hengeres felület esztergálása

Taylor egyenlete:

$$v_c \cdot T^m = C_v$$

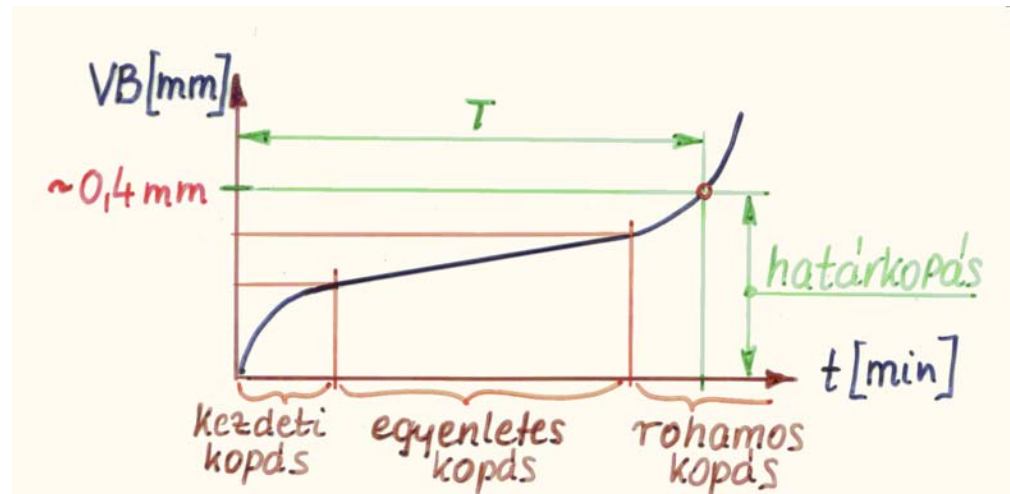
$$m = -1/k = 0.25 \quad (k = -4 \sim -3)$$

$C_v = \text{konstans}$

$C_v = v_c$, ha $T = 1 \text{ min}$

Bővített Taylor egyenlet:

$$v_c = \frac{C_v}{f^p \cdot a_p^q \cdot T^m} \cdot VB^n$$

Külső hengeres felület esztergálása

Mintapélda:

Normalizált, C45 anyagú rúdacélból $d=92$ mm átmérőjű, $L=250$ mm hosszúságú munkadarabokat esztergálunk. Kiinduló átmérő $d_0=100$ mm. Főorsó fordulatszám = 500 ford/min, fogásmélység $a_p=2$ mm, előtolás $f=0,5$ mm/ford. A fajlagos forgácsolóerő $k_c=2250$ N/mm².

Határozzuk meg:

1. A fogások számát ($m=?$)
2. Az előtolás sebességét ($v_f=?$)
3. A forgácsolási főidőt ($t_m=?$)
4. A főforgácsolóerőt ($F_c=?$)
5. A forgácsolás teljesítményét az első fogásnál. ($P_1=?$)

Külső hengeres felület esztergálása

Mintapélda:

Egy hosszesztergálási műveletnél mekkora lehet a forgácsolósebesség a bővített Taylor egyenlet alapján, ha:

$$T=30 \text{ min}$$

$$a_p=2 \text{ mm}$$

$$f=0,4 \text{ mm/ford}$$

$$p=0,33$$

$$q = 0,08$$

$$C_v=350$$

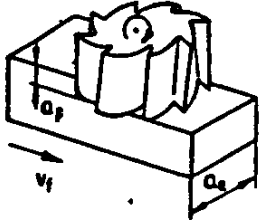
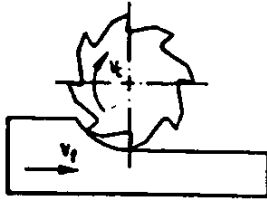
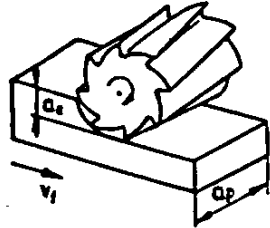
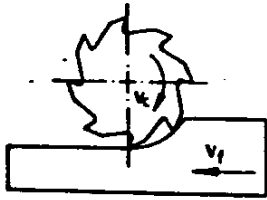
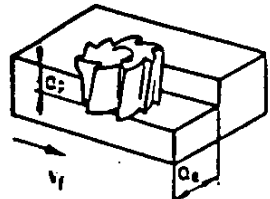
$$VB=0,6 \text{ mm}$$

Megoldás:

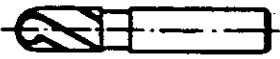

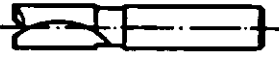

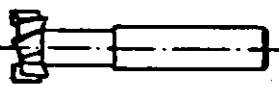

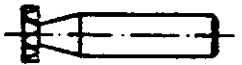
$$m = -\frac{1}{k} = -\frac{1}{-4} = 0.25$$

$$v_c = \frac{C_v}{f^p \cdot a_p^q} VB^n = \frac{350}{0.4^{0.33} \cdot 2^{0.08} \cdot 30^{0.25}} \cdot 0.6^{0.5} = 148 \frac{m}{min}$$

Marás

<p>1. Homlokmarás</p> 	<ul style="list-style-type: none"> - A maró forgástengelye merőleges a mart felületre, - Paláston a főélek, homlokon a mellékélek forgácsolnak, - Megm.felület: sík. 	<p>4. Ellenirányú marás</p> 	<ul style="list-style-type: none"> - Hagyományos eljárás: - Bármilyen gépen kivitelezhető
<p>2. Palástmarás</p> 	<ul style="list-style-type: none"> - A maró forgástengelye párhuzamos a mart felülettel. - A paláston lévő főélek forgácsolnak. - Megm.felület: sík 	<p>5. Egyenirányú marás</p> 	<ul style="list-style-type: none"> - Újabb keletű eljárás. - Játékmentes asztal mozgató gépet igényel.
<p>3. Palást-homlokmarás</p> 	<ul style="list-style-type: none"> - A paláston a főélek, a homlokon a mellékélek forgácsolnak. - Megm.felület: lépcsős (derékszög) 		

Marás

1.		Ujjmaró	6.		Szögmaró szár felé csökkenő kúppal
2.		Süllyesztékmaró	7.		Szögmaró szár felé növekvő kúppal
3.		Hosszlyukmaró	8.		Kúpos süllyesztékmaró
4.		T-horonymaró	9.		Gömbölyűvégű kúpos süllyesztékmaró
5.		Ivesreteszhoronymaró (Woodruff-ék horony.)			

Palástmarás

A palástmarás mozgási és forgácsolási viszonyai:

Palástmarás: a maró forgástengelye párhuzamos a megmunkált felülettel.

A palástmarás geometriai jellemzői: változó keresztmetszetű (bajusz alakú) forgács szakaszos leválasztása. ,

z : a maró fogainak száma

f_z : fogankénti előtolás (mm)

$\bar{h}$: közepes forgácsvastagság (mm)

$$\bar{h} \cdot i \cdot b_w = a_e \cdot f_z \cdot b_w \Rightarrow \bar{h} = f_z \cdot \frac{a_e}{i} \approx f_z \cdot \sqrt{\frac{a_e}{d}}$$

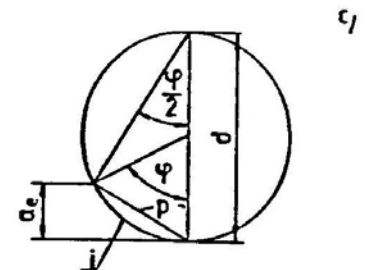
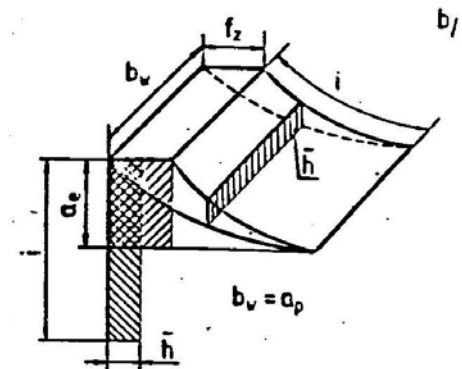
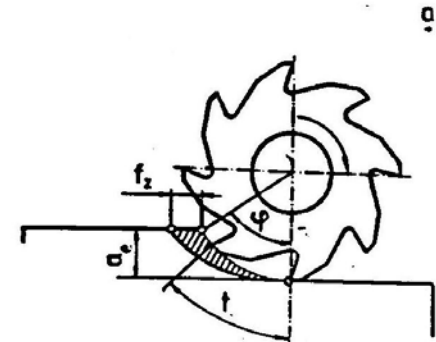
a_e : fogásmélység (mm)

i : forgácsolási ív hossza (mm) $i \approx p \approx \sqrt{a_e \cdot d}$ ($\varphi < 30^\circ$)

d : maróátmérő (mm)

n : maró fordulatszáma (ford/min)

v_f : előtolás sebessége $v_f = z \cdot f_z \cdot n$

Palástmarás

Q: a forgácsleválasztás intenzitása (cm³/min)

$$Q = \frac{a_e \cdot b_w \cdot v_f}{1000 \frac{\text{mm}^3}{\text{cm}^3}}$$

Erő és teljesítményszükséglet palástmarásnál

A leggyakoribb palástmarók furatosak és ferde élűek. A ferde él nyugodt, rezgésmentes járást és kis erőhullámzást biztosít a szerszámnak. A nagyobb marók éle hullámos vagy forgácstörő hornyokkal tagolt

F_{c1} : egy fogra eső forgácsolósebesség irányú erő (N)

$$F_{c1} = k_c \cdot A_c = k_c \cdot b_w \cdot \bar{h}$$

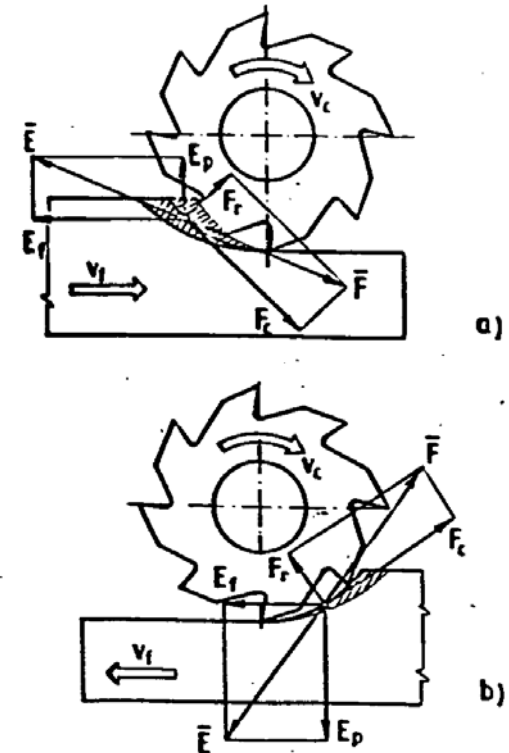
k_c : fajlagos forgácsolóerő (N/mm²)

A_c : átlagos forgácskeresztmetszet (mm²)

F_c : teljes forg. sebesség irányú erő (N)

$$F_c = \Psi \cdot F_{c1}$$

Ψ : kapcsolószám, azaz az egyidejűleg kapcsolódó fogak száma

A palástmarás változatai: a) ellenirányú marás b) egyenirányú marás

Palástmarás

$$\Psi = \frac{i}{t} \approx \frac{p}{t} = \frac{z \cdot \sqrt{a_w \cdot d}}{d \cdot \pi} = \frac{z}{\pi} \cdot \sqrt{\frac{a_e}{d}}$$

t : a maró fogosztása (mm)

$$t = \frac{d \cdot \pi}{z}$$

F_c (középérték)behelyettesítve:

$$F_c = k_c \cdot a_e \cdot f_z \cdot b_w \cdot \frac{z}{d \cdot \pi}$$

P_c : teljesítményszükséglet (W)

$$P_c = \frac{F_c \cdot v_c}{60 \frac{s}{\min}}$$

v_c : forgácsoló sebesség

$$v_c = \frac{d \cdot \pi \cdot n}{1000 \frac{mm}{\min}}$$

Palástmarás

A palástmarás jellegzetes szerszámai még:

- tárcsamarók (fűrész-tárcsák is),
- szögmarók,
- rádiuszmarók,
- idommarók.

A palástmarók többnyire monolit szerszámok, de léteznek szerelt (vágólapkás) kivitelűek is.

Homlokmarás

Erő és teljesítményviszonyok

F_{c1} : egy fogra jutó főforgácsolóerő (N)

$$F_{c1} = k_c \cdot A_c = k_c \cdot b_w \cdot \bar{h} = k_c \cdot a_p \cdot f_{rx}$$

F_c : teljes főforgácsolóerő (N)

$$F_c = \Psi \cdot F_{c1} = \frac{i}{t} \cdot F_{c1}$$

t: fogosztás (mm)

$$t = \frac{d \cdot \pi}{z}$$

Ψ : kapcsolószám, azaz az egyidejűleg kapcsolódó fogak száma

$$\Psi = \frac{(\varphi_1 + \varphi_2) \cdot z}{360^\circ}$$

P: a teljesítményszükséglet (W)

$$P_c = \frac{F_c \cdot v_c}{60 \frac{s}{\min}}$$

v_c : forgácsolósebesség (m/min)

$$v_c = \frac{d \cdot \pi \cdot n}{1000 \frac{mm}{\min}}$$

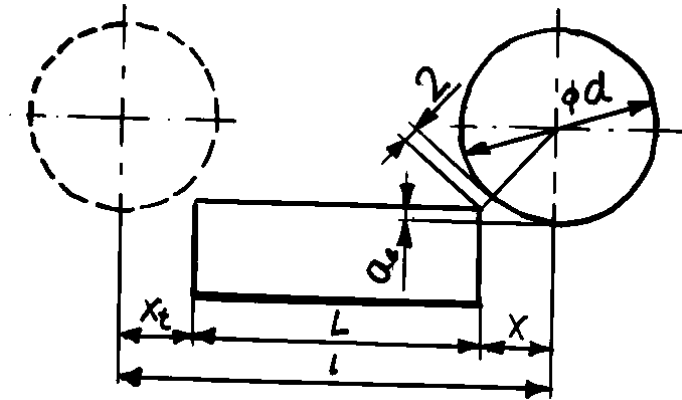
Marás

Mintapélda palástmarásra:

A50 anyagminőségű munkadarabon $L=120\text{mm}$ hosszú, $b_w=65\text{mm}$ széles síkfelületet gyorsacél palástmaróval kell megmunkálni. A szerszám adatai a következők: $d=80\text{mm}$, $z=8$ fog. A forgácsolási adatok: $a_e=3\text{mm}$, $f_z=0,1\text{mm/fog}$, $v_c=25\text{ m/min}$. Táblázatból $k_c=4734\text{ N/mm}^2$ A50-hez.

Számítsa ki

1. a teljes főforgácsoló (forgácsoló sebesség irányú erőt);
2. az átlagos teljesítményszükségletet;
3. az anyagleválasztás intenzitását;
4. a gépi főidőt !

Marás

$$\bar{h} = f_z \cdot \sqrt{\frac{a_e}{d}} = 0,1\text{mm} \cdot \sqrt{\frac{3\text{mm}}{80\text{mm}}} = 0,0193\text{mm}$$

$$F_{c1} = k_c \cdot b_w \cdot \bar{h} = 4734 \frac{\text{N}}{\text{mm}^2} \cdot 65\text{mm} \cdot 0,0193 = 5958,8\text{N}$$

$$F_c = k_c \cdot a_e \cdot f_z \cdot b_w \cdot \frac{z}{d \cdot \pi} = 4734 \frac{\text{N}}{\text{mm}^2} \cdot 3\text{mm} \cdot 0,1\text{mm} \cdot 65\text{mm} \cdot \frac{8}{80\text{mm} \cdot \pi} = 2938\text{N}$$

$$P_c = \frac{F_c \cdot v_c}{60 \frac{\text{s}}{\text{min}}} = \frac{2938\text{N} \cdot 25 \frac{\text{m}}{\text{min}}}{60 \frac{\text{s}}{\text{min}}} = 1224\text{W}$$

$$Q = \frac{a_e \cdot b_w \cdot v_f}{1000 \frac{\text{mm}^3}{\text{cm}^3}} = \frac{a_e \cdot b_w \cdot z \cdot f_z \cdot n}{1000 \frac{\text{mm}^3}{\text{cm}^3}} =$$

$$\frac{a_e \cdot b_w \cdot z \cdot f_z \cdot v_c \cdot 1000 \frac{\text{mm}}{\text{m}}}{d \cdot \pi \cdot 1000 \frac{\text{mm}^3}{\text{cm}^3}} = \frac{3\text{mm} \cdot 65\text{mm} \cdot 8 \cdot 0,1\text{mm} \cdot 25 \frac{\text{m}}{\text{min}}}{80\text{mm} \cdot \pi \cdot 1000 \frac{\text{mm}^3}{\text{cm}^3}} = 15,5 \frac{\text{cm}^3}{\text{min}}$$

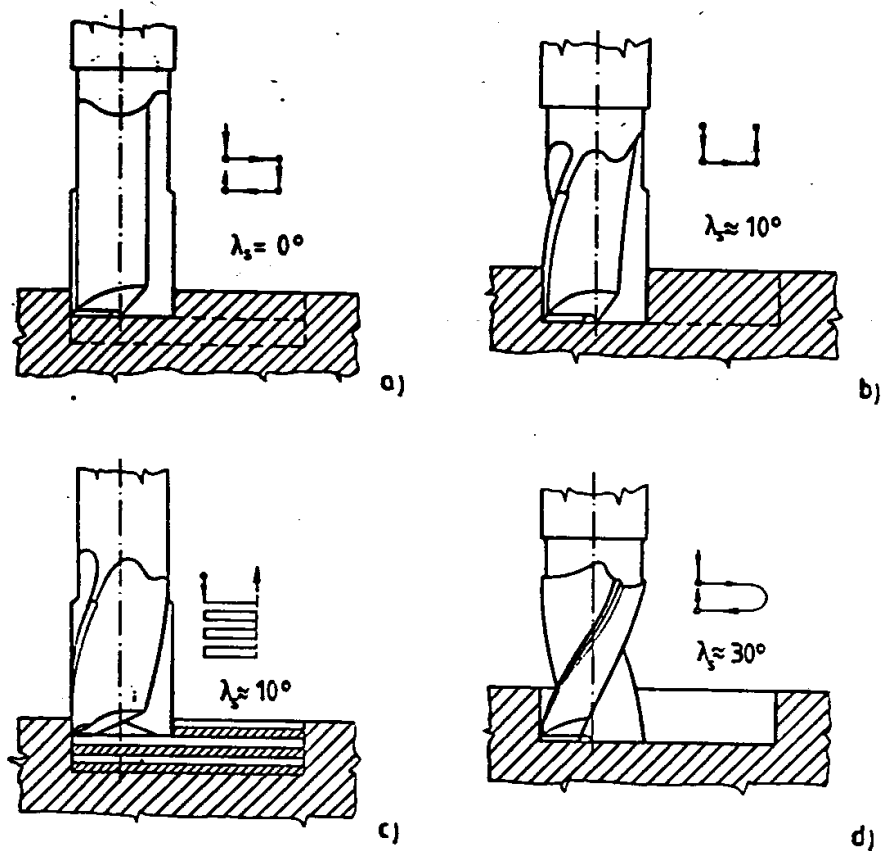
$$x_t \cong 2\text{mm}$$

$$x = \sqrt{\left(\frac{d}{2} + 2\text{mm}\right)^2 + \left(\frac{d}{2} - a_e\right)^2} = \sqrt{\left(\frac{80\text{mm}}{2} + 2\text{mm}\right)^2 + \left(\frac{80\text{mm}}{2} - 3\text{mm}\right)^2}$$

$$v_f = z \cdot f_z \cdot n = z \cdot f \cdot \frac{v_c \cdot 1000 \frac{\text{mm}}{\text{m}}}{d \cdot \pi} = 8 \cdot 0,1\text{mm} \cdot \frac{25 \frac{\text{m}}{\text{min}} \cdot 1000 \frac{\text{mm}}{\text{m}}}{80\text{mm} \cdot \pi} = 79,6 \frac{\text{mm}}{\text{min}}$$

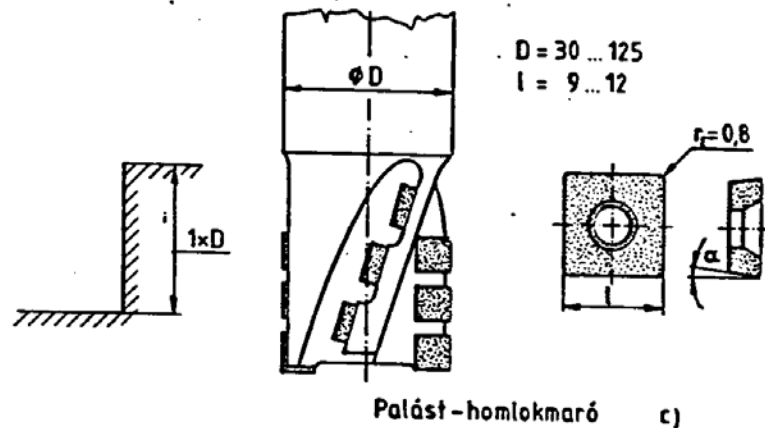
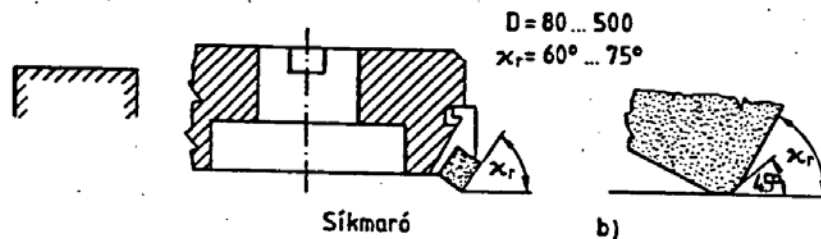
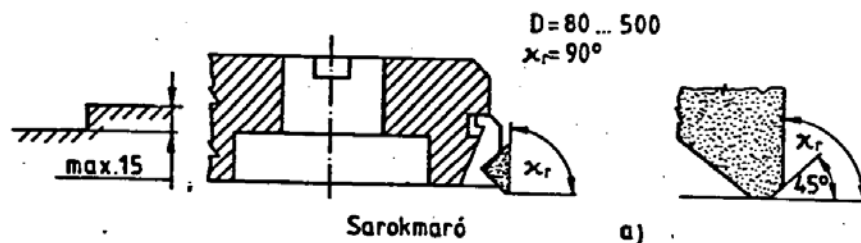
$$t_m = \frac{l}{v_f} = \frac{L + x + x_t}{v_f} = \frac{120\text{mm} + 19,9\text{mm} + 2\text{mm}}{79,6 \frac{\text{mm}}{\text{min}}} = 1,78\text{min}$$

Marás

A hosszlyukmarók típusai;
a) egyeneséélű, b) ferdeéélű, c) ferdeéélű szimmetri-
kus homlokélekkkel, d) csavartéélű

Marás

Köszörülés

A **köszörülés** sokélű, határozatlan élgeometriájú szerszámmal (köszörűkoronggal vagy szegmensekkel) végzett megmunkálás, melynél a forgácsolt kötőanyagba ágyazott szabálytalan alakú és elhelyezkedésű, nagy keménységű, magas hőszilárdságú, természetes vagy mesterséges abrazív szemcsék végzik. A forgácsoló főmozgást – forgómozgást – a szerszám, míg az előtolás- és fogásmélység irányú mellékmozgásokat – a gép konstrukciójától függően – vagy a munkadarab, vagy a szerszám végzi.

A köszörűkorong kerületi sebessége $v_c=25-30$ m/s, a nagysebességű és ultrasebességű köszörülésnél $v_c=60-250$ m/s értéket is meghaladja. A munkadarab kerületi sebessége v_w a köszörűkorong sebességének 50-150-ed része, kb. 15-30 m/min

Az abrazív szemcsék anyaga lehet:

Természetes: habkő, kvarc, gránit, természetes korund,

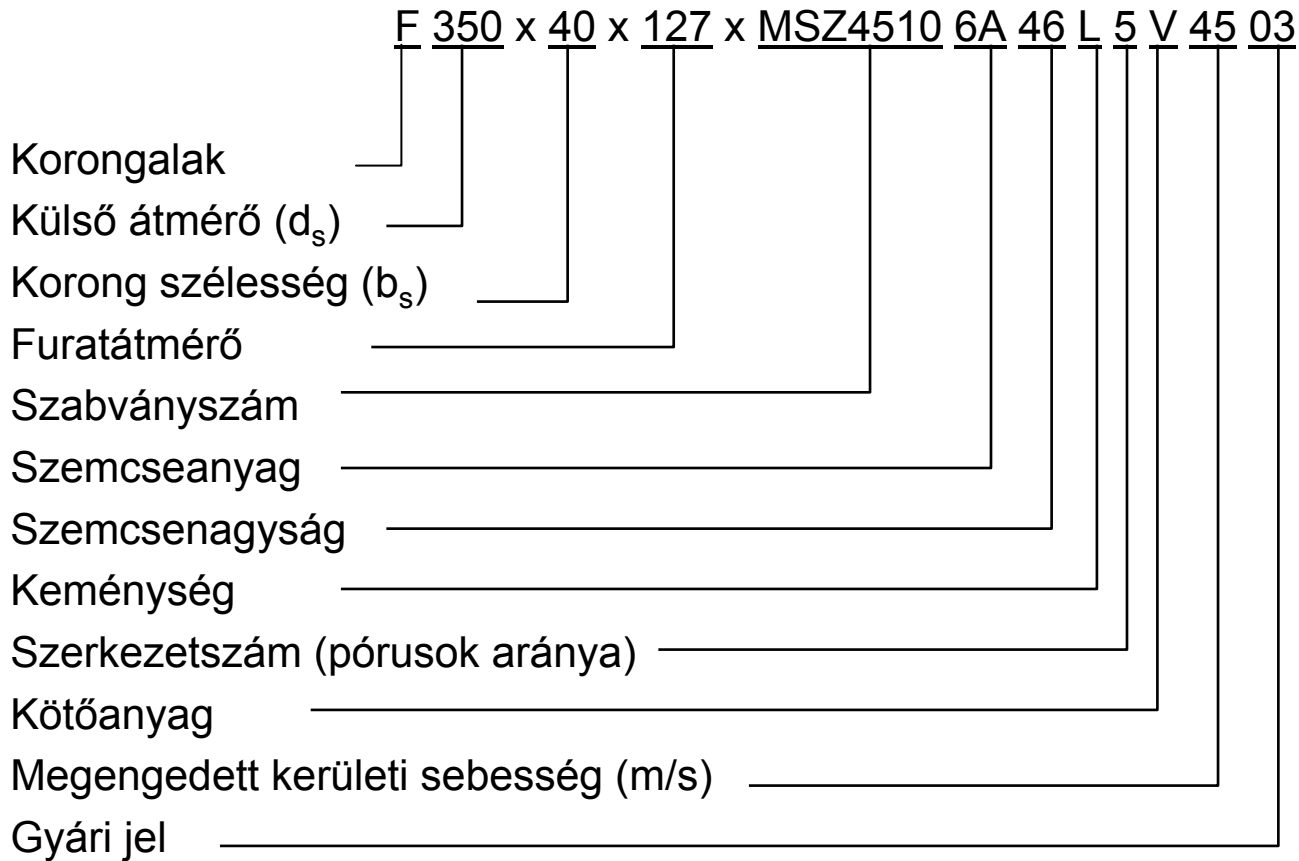
Mesterséges: korund (Al_2O_3), szilíciumkarbid (SiC), bórkarbid (B_4C)

Szuperkemény: természetes vagy mesterséges gyémánt, köbös bórnitrid.

A szemcséket rögzítő kötőanyagok lehet: kerámia (V), szilikát (S), gumi (R), múgyanta (B), sellak (E), magnezit (Mg).

Fontos szerepe van a kötőanyag levegőpórusainak: a forgácsot befogadják és kihordják.

Köszörülés

Köszörülés

A köszörülés jellemző összefüggései (oldal-előtolásos palástköszörülésnél)

v_c : forgácsolósebesség, a korong kerületi sebessége (m/s)

v_w : munkadarab kerületi sebessége (m/s)

q : sebességhányados $q = \frac{v_c}{v_w}$

d_s : korongátmérő (mm)

d_w : a munkadarab köszörült átmérője (mm)

b_s : korongszélesség (mm)

L : oldalelőtolás lökethossza (palásthossz) (mm)

a_e : fogásvétel löketenként, vagy kettőslöketenként (mm)

v_f : előtolás sebessége (mm/min)

Köszörülés

A forgácsképződés határozatlansága miatt köszörülésnél h_{eq} egyenértékű forgácsvastagsággal számolunk. Az érintkezési ívhosszon forgácsoló összes szemcse figyelembevételével h_{eq} : (mm)

$$h_{eq} = \frac{v_w}{v_c}$$

Q: az anyagleválasztás intenzitása (cm³/min) $Q = a_e \cdot f \cdot v_w$

f: előtolás (mm/mdb ford) $f = (0,25-0,75) \cdot b_s$

F_c : forgácsolósebesség irányú erő, főforgácsolóerő (N). $F_c = k_c \cdot A = k_c \cdot f \cdot h_{eq}$

F_c erősen függ a szemcsemérettől. Ezt figyelembe véve, a pontosabb érték:

$$F_c = k_c \cdot f \cdot \frac{v_w}{v_c} \cdot a_e \cdot k_\gamma$$

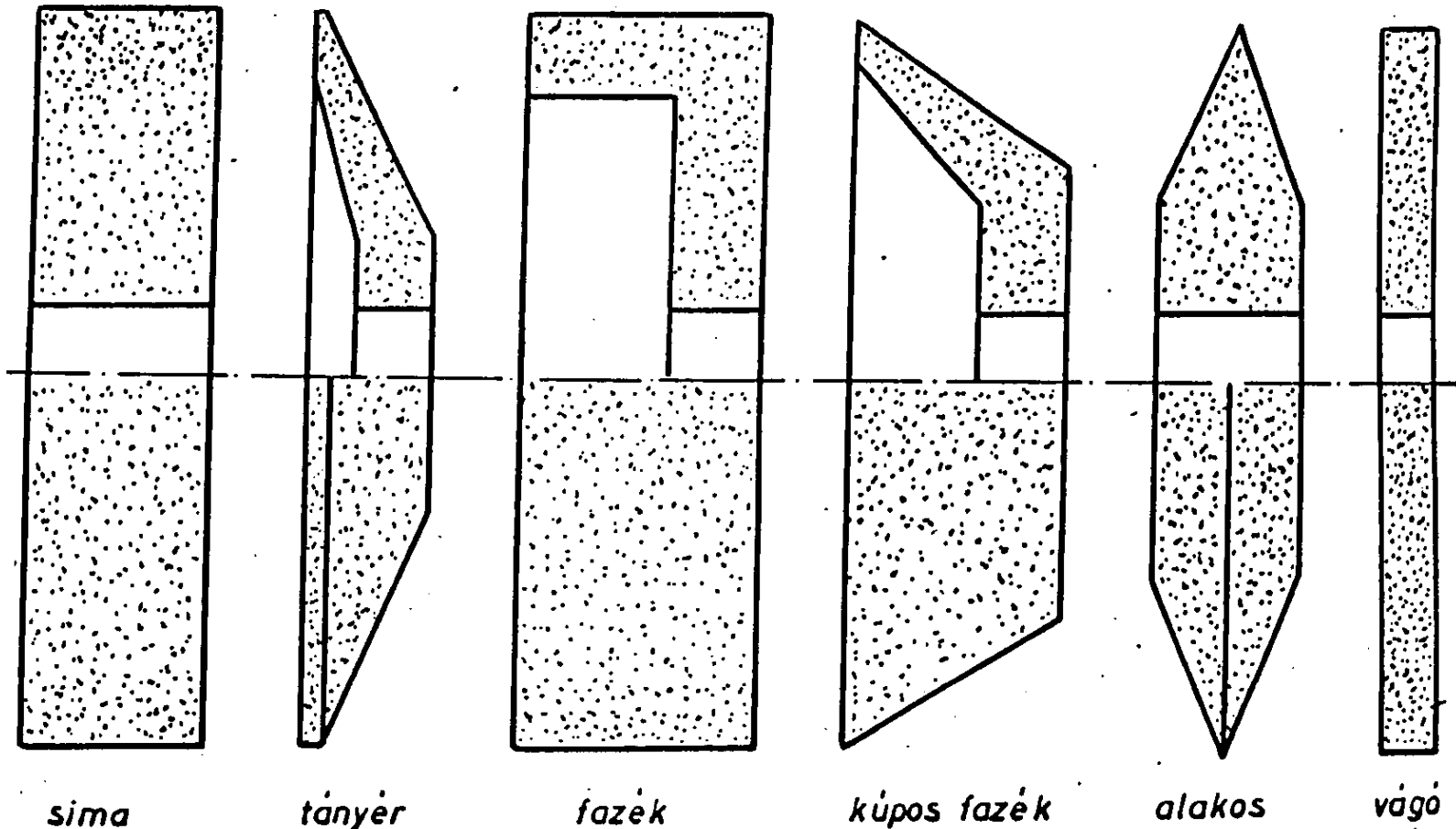
$k_\gamma = 3-6$ (konstans, szemcsemérettől függő)

F_p : sugárirányú (passzív) nyomóerő, jelentős nagyságú (N); $F_p = (1,5-3) \cdot F_c$

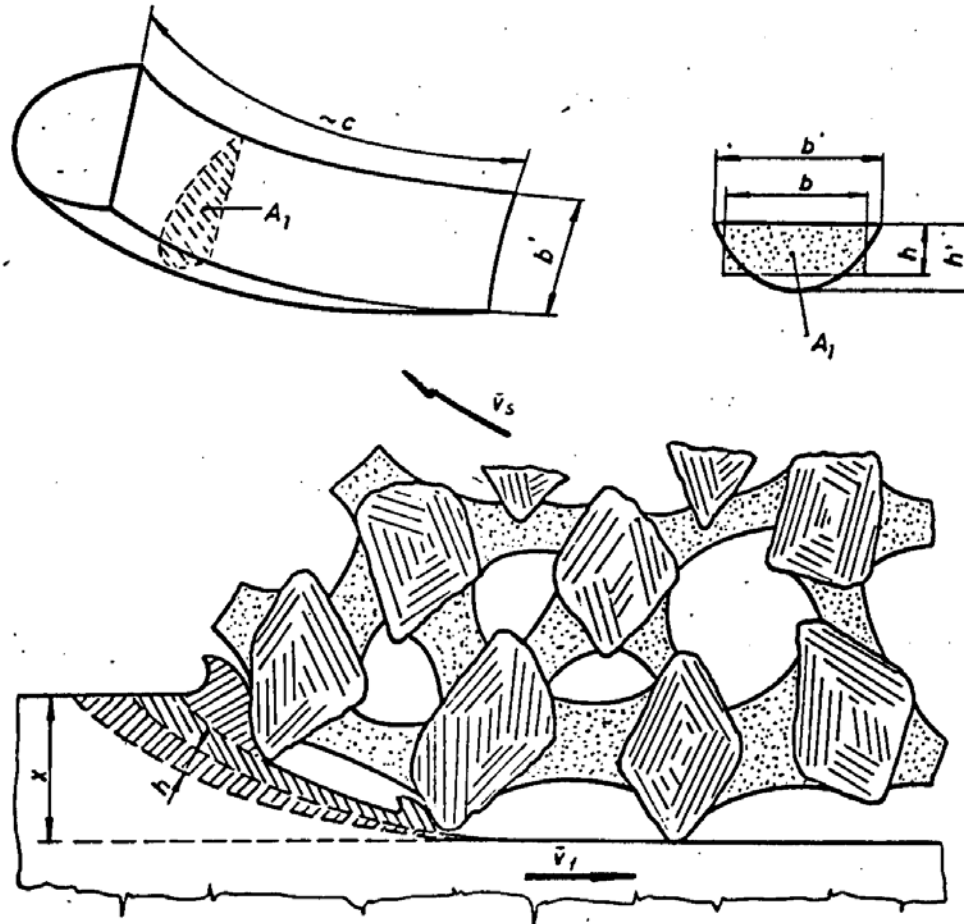
P_c : forgácsolási teljesítmény (W); $P_c = F_c \cdot v_c$

Megj.: a köszörülés utolsó fázisában, a kb. 4 kiszikráztató löketnél a forgácsolási erő és teljesítmény jelentősen lecsökken.

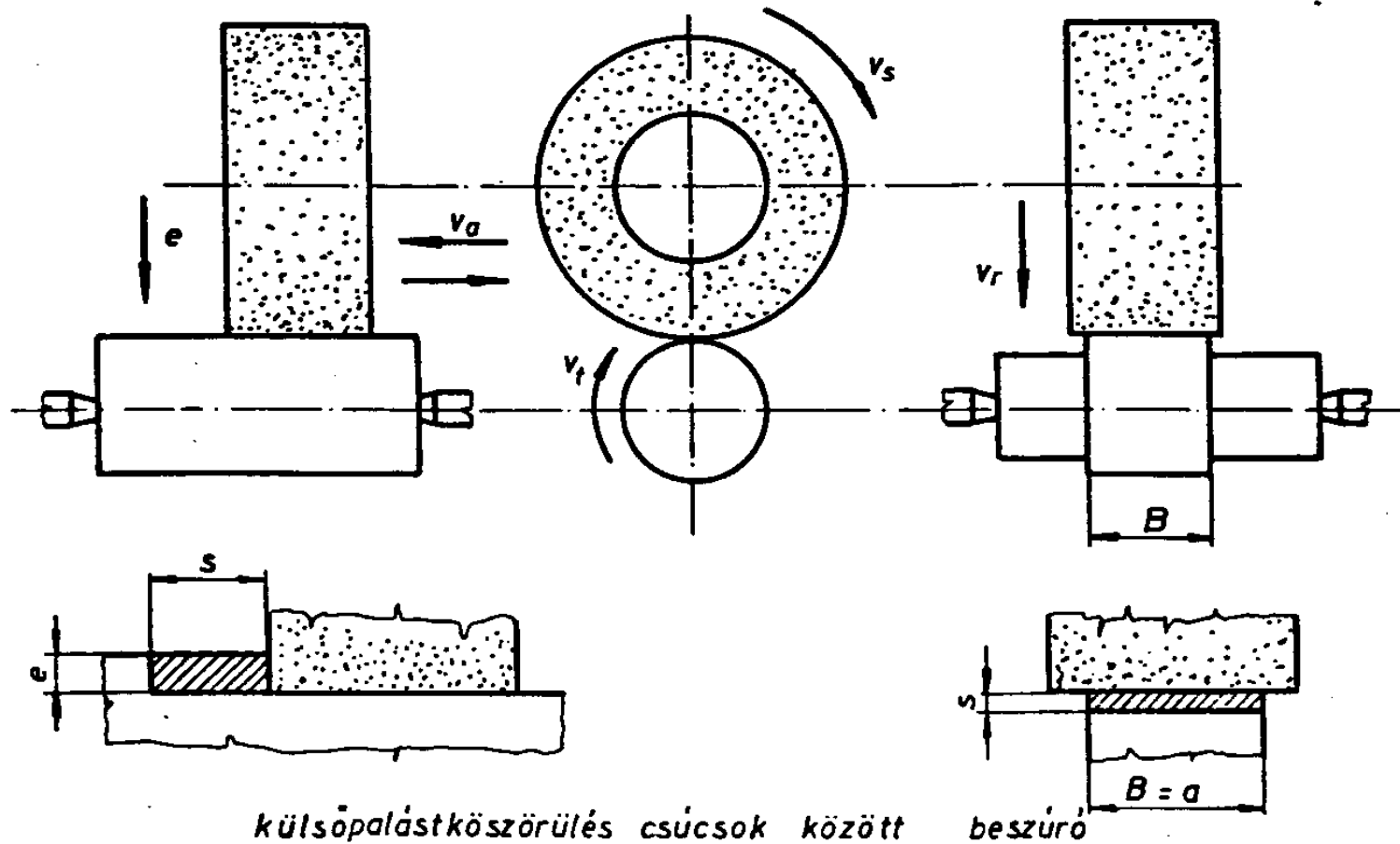
Köszörülés

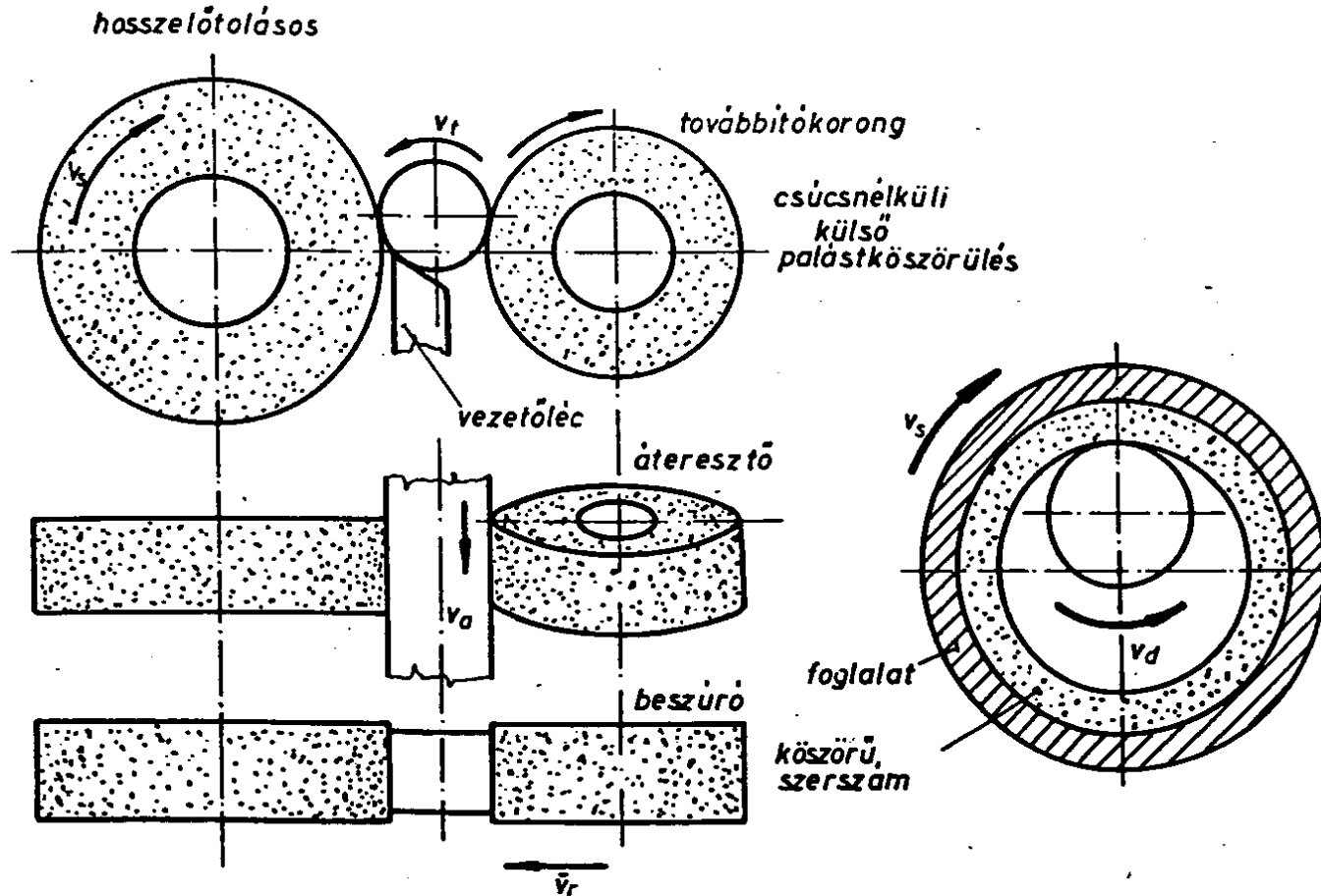
Köszörülés

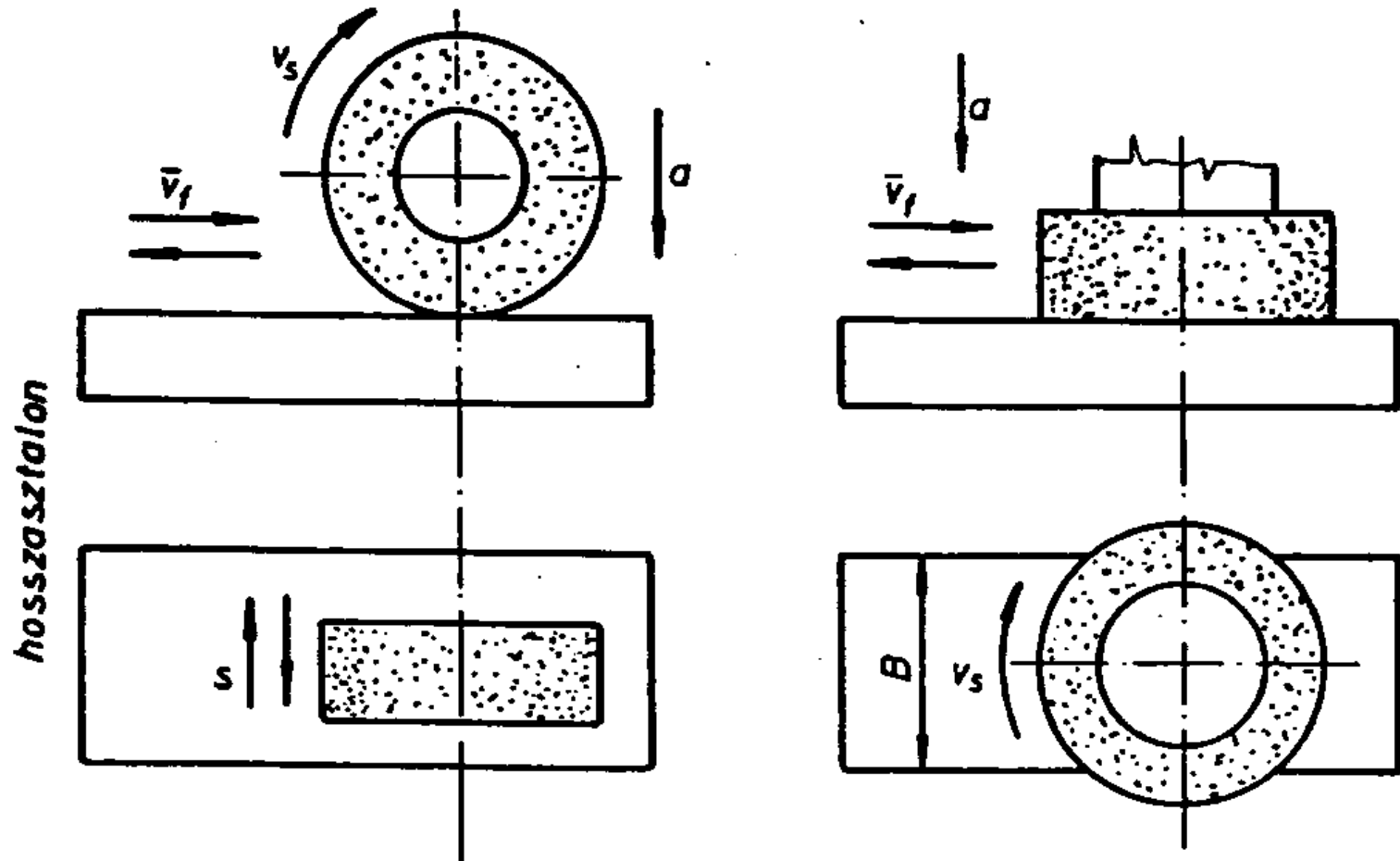
Köszörülés

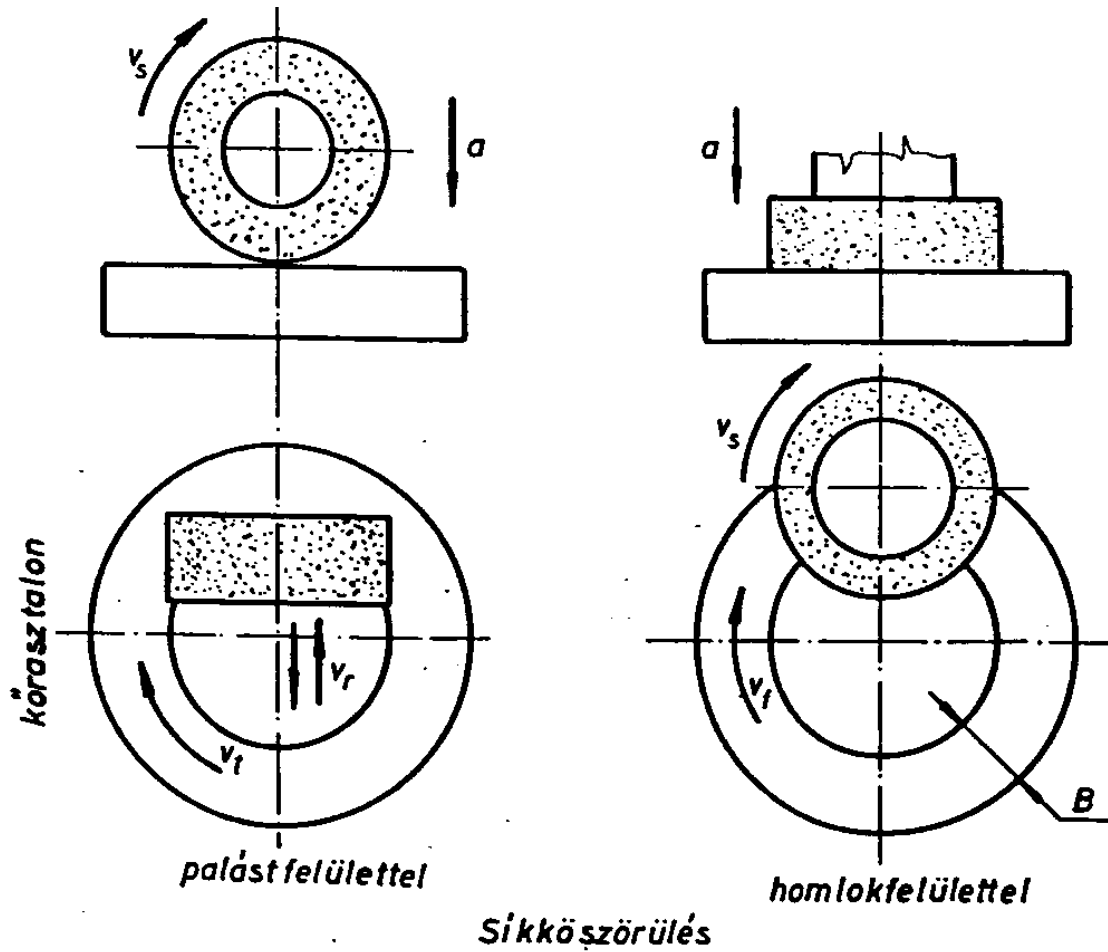
Köszörülés

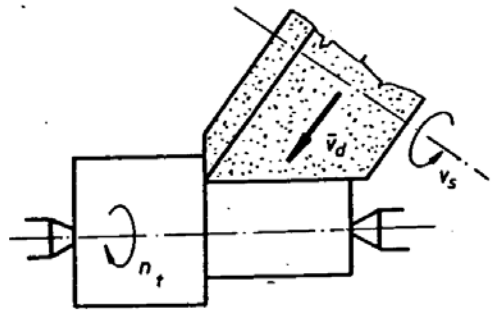
Köszörülés

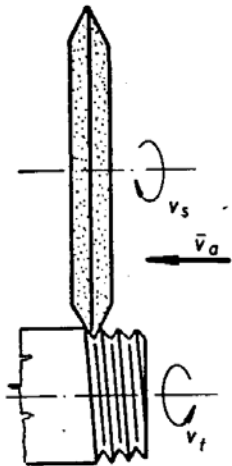
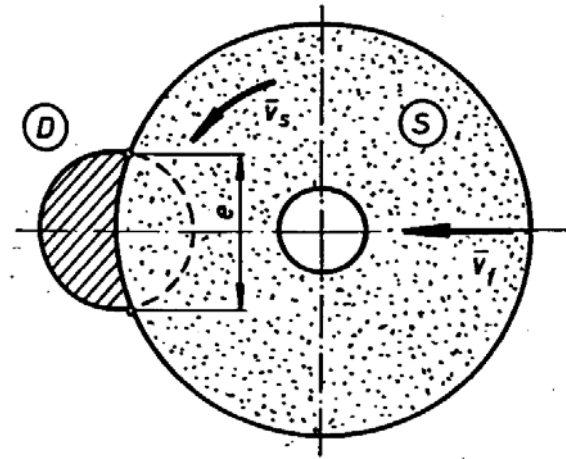
Köszörülés

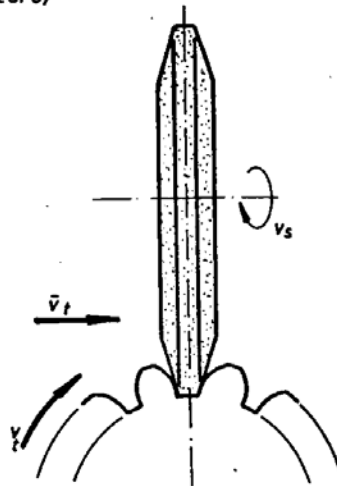
Köszörülés

diagonal köszörülés
(ferde besúró)

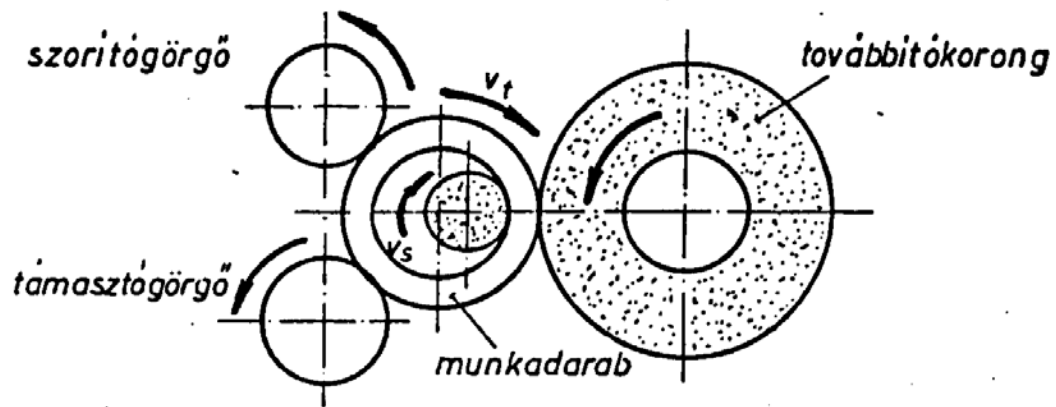
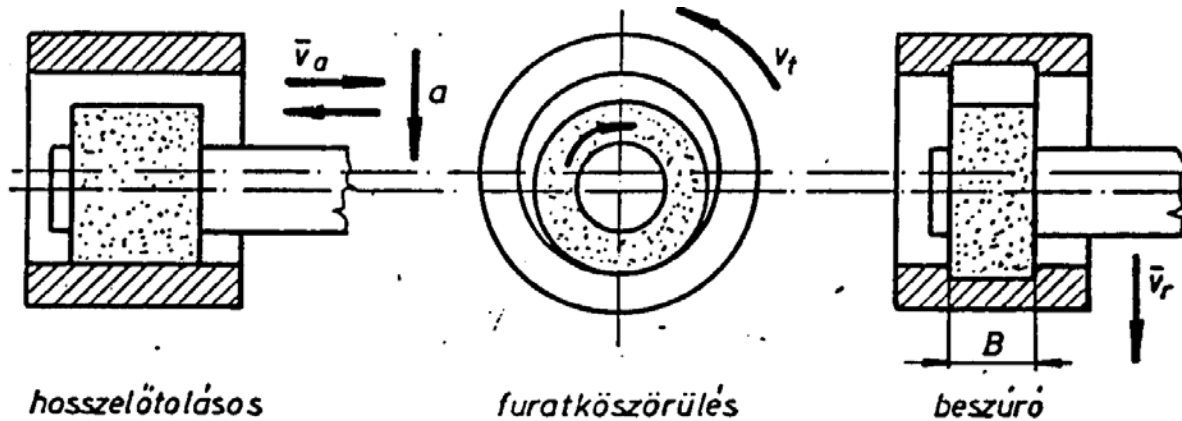
menetköszörülés

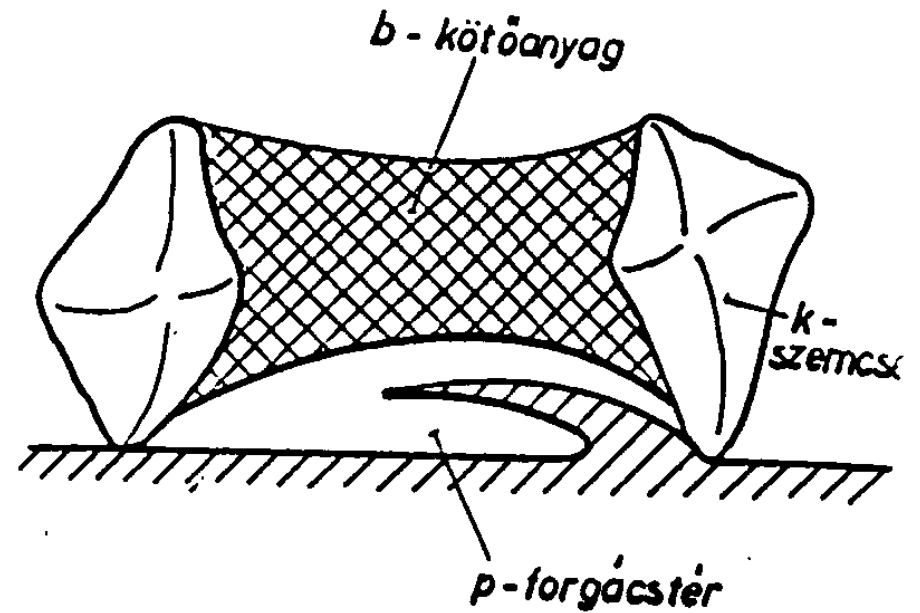
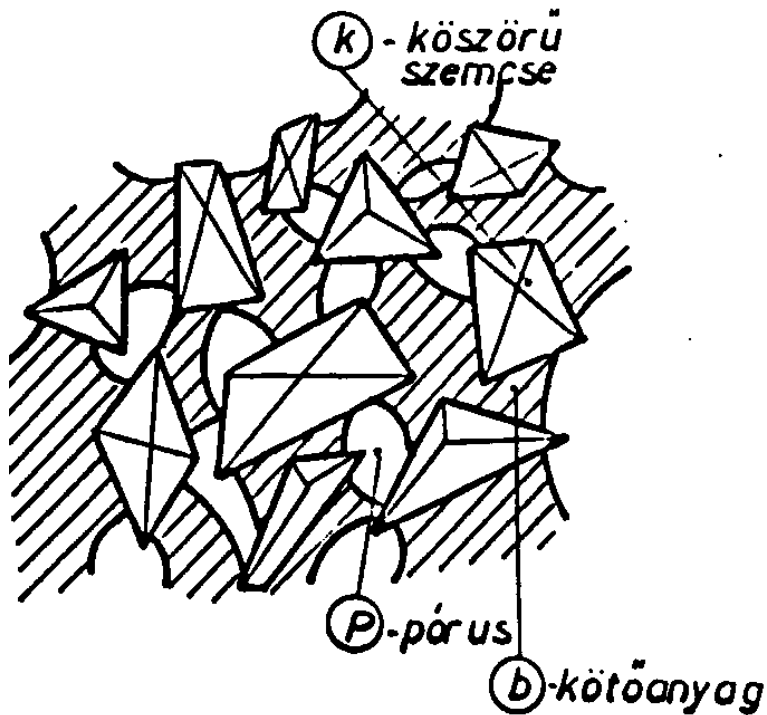
fogköszörülés

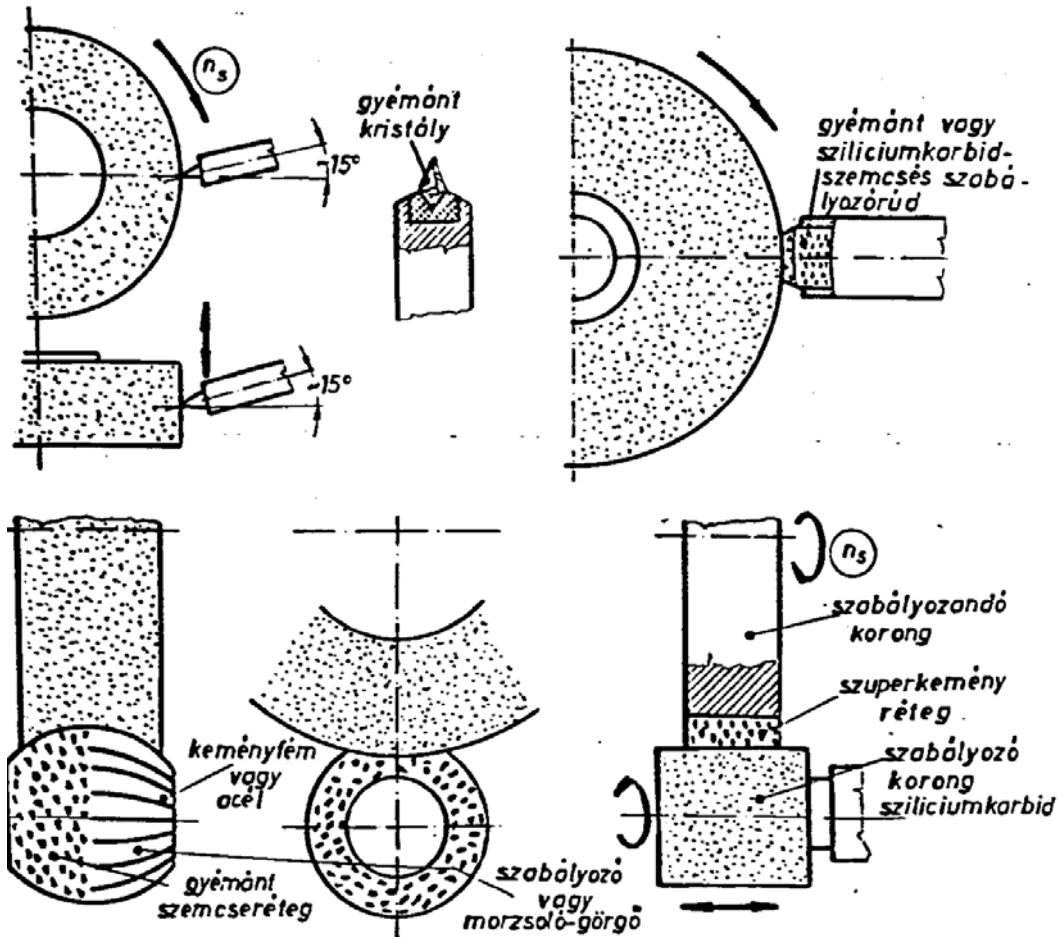
Köszörülés

Köszörülés

Köszörülés

Mintapélda köszörüléshez

Feladat: C45 anyagminőségű, Ø60 nemesített köracélt kell köszörülni KI 250-04 típusú egytetemes palástköszörűn oldalelőtolással. A megmunkálandó palástfelület hossza 300mm. Határozzuk meg a köszörülés erő és teljesítményszükségletét nagyoló köszörülés esetére, Ø60,6 kiinduló átmérőt feltételezve. A megmunkálás csúcsok közötti befogással történik, három fokozatban: 1. nagyoló köszörülés (a ráhagyás 80 %-át eltávolítja). 2. Simító köszörülés. 3. Kiszikráztatás. A számításhoz szükséges adatok:

Motorteljesítmény: $P_m = 5,5 \text{ kW}$

Összhatásfok: $\eta_o = 0,75$

Köszörűkorong: Ø400x30x127 méretű kerámiakötésű korong

Fajlagos forgácsolóerő: $k_c = 8436,86 \text{ N/mm}^2$

Forgácsolósebesség: $v_c = 30 \text{ m/s}$

Sebességhányados: $q = 125$

Fogásmélység: $a_e = 0,025 \text{ mm/kettőslöket}$

Oldalelőtolás: $f = 0,5 \cdot b_s = 15 \cdot 30 \text{ mm} = 15 \text{ mm/mdb ford}$

$k\gamma = 4,5$ (a szemcsenagyság alapján választva)

Mintapélda köszörüléshez

A főforgácsolóerő:

$$F_c = k_c \cdot f \cdot \frac{v_w}{v_c} \cdot a_e \cdot k_\gamma = 8436,86 \frac{N}{mm^2} \cdot 15mm \cdot \frac{1}{125} \cdot 0,025mm \cdot 4,5 = 112,89N$$

A teljesítmény:

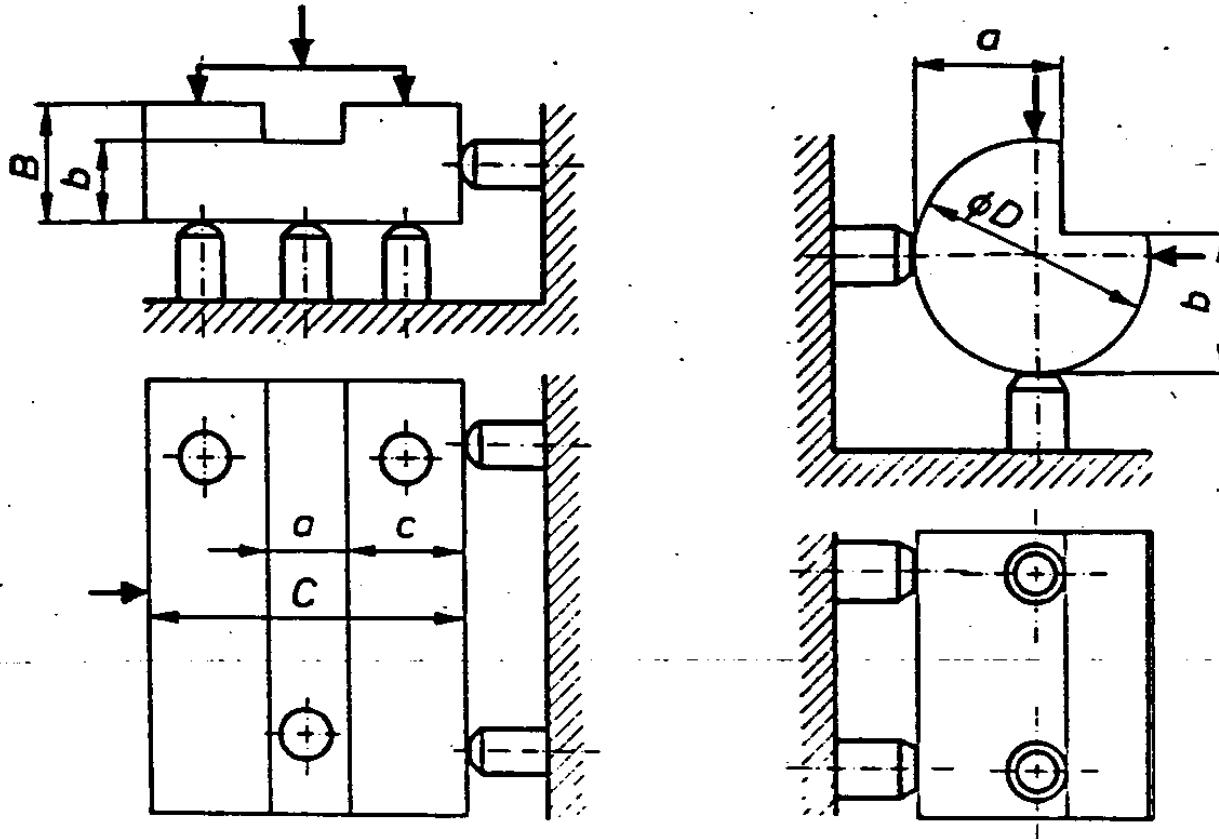
$$P_c = F_c \cdot v_c = 112,89N \cdot 30 \frac{m}{min} = 3416,7N < P_m \cdot \eta_o = 5500W \cdot 0,75 = 4125W$$

A teljesítményigény kisebb, mint a motor leadott hasznos teljesítménye.

Bázisok

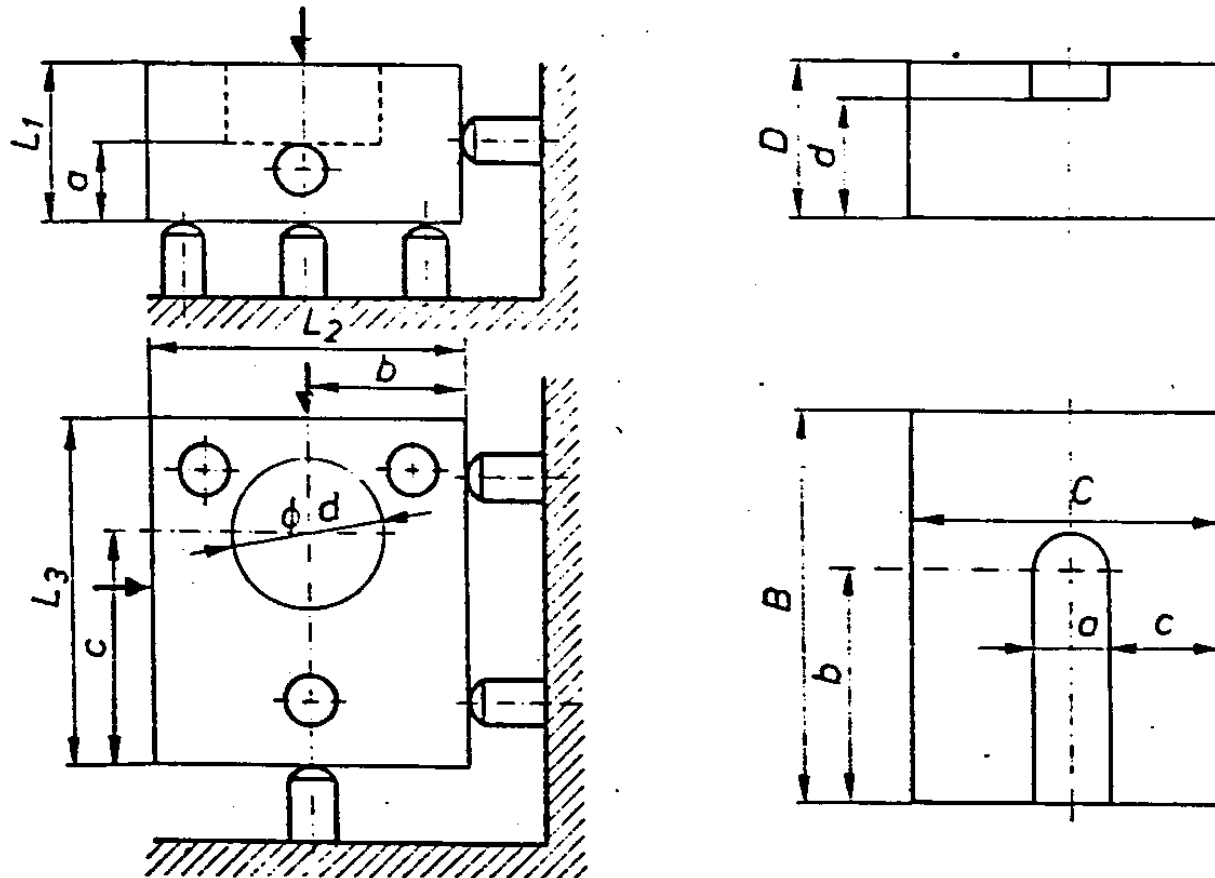
Félesége	Rendeltetése	Eredete	Megmunkálási foka	Felhasználása	Szerepe	Feladata
Valóságos	Gyártási	<ul style="list-style-type: none"> Fő Műveleti Segéd 	<ul style="list-style-type: none"> Durva Közbenső Simított 	<ul style="list-style-type: none"> Technológiai Ellenőrzési 	<ul style="list-style-type: none"> Felfogás Mérés 	<ul style="list-style-type: none"> Felfekvés Irányítás támasztás
Elméleti						

Bázisok

Helyzetmeghatározási példák: hasábalak, hengeres felület

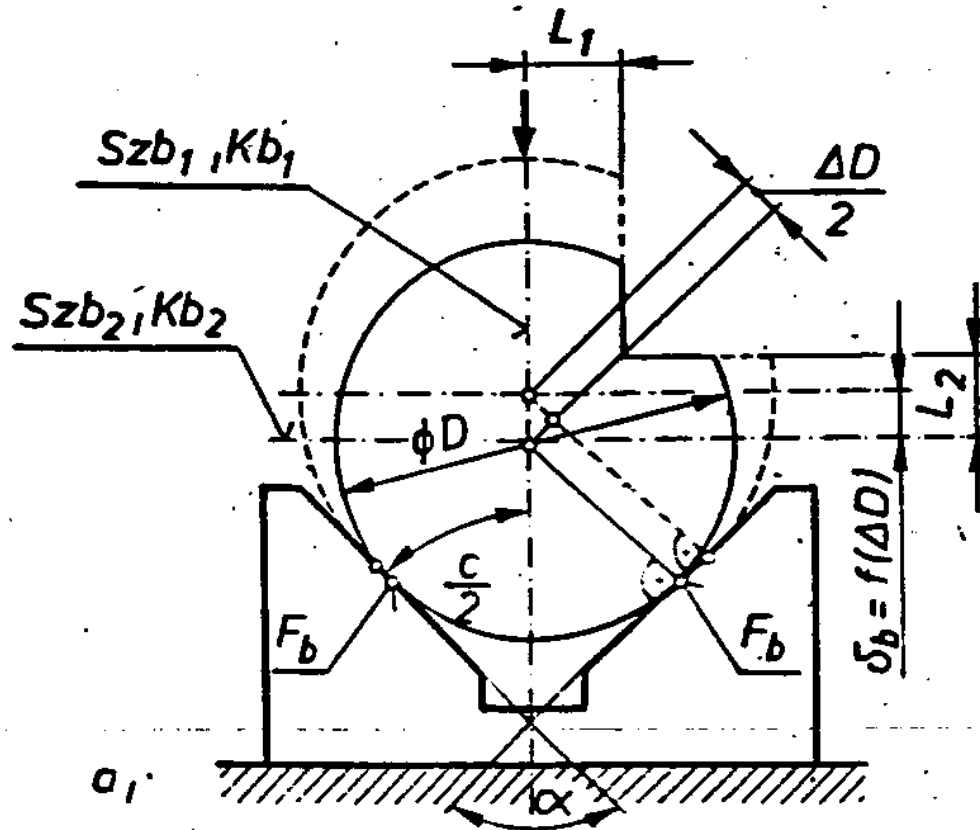
Bázisok

Helyzetmeghatározási példák: furatos darab, horonymarás

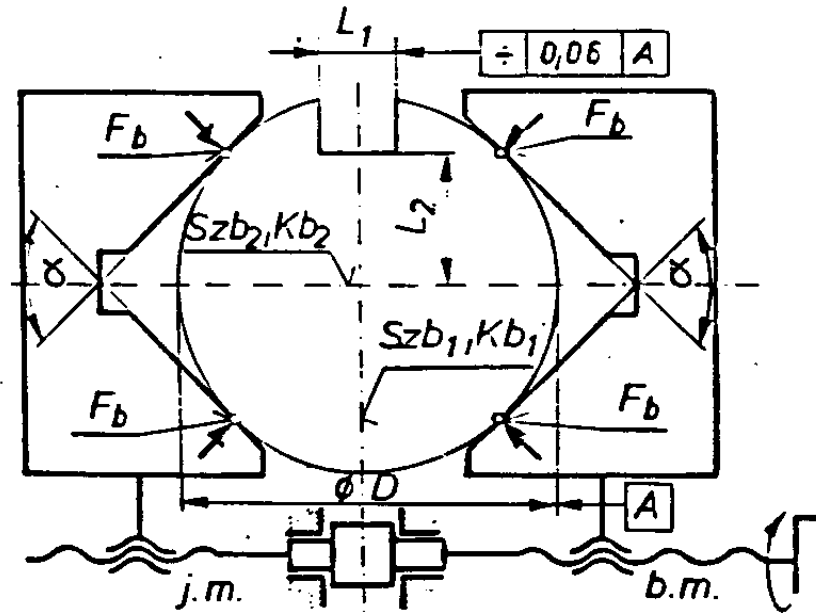

Bázisok

Központosítás: egyirányú

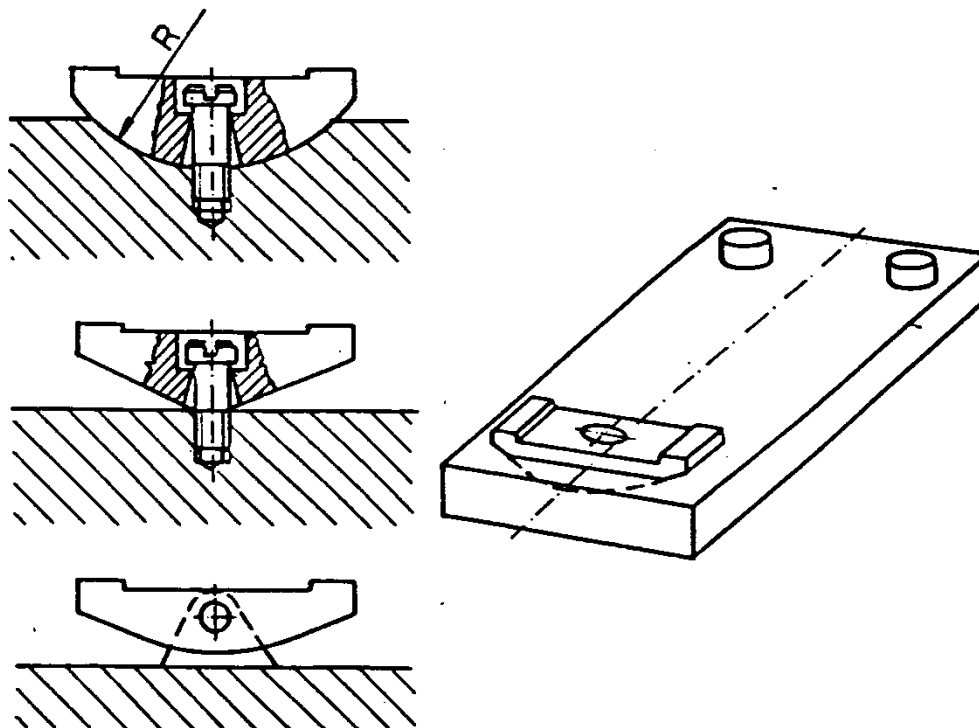
Bázisok

Központosítás: kétirányu

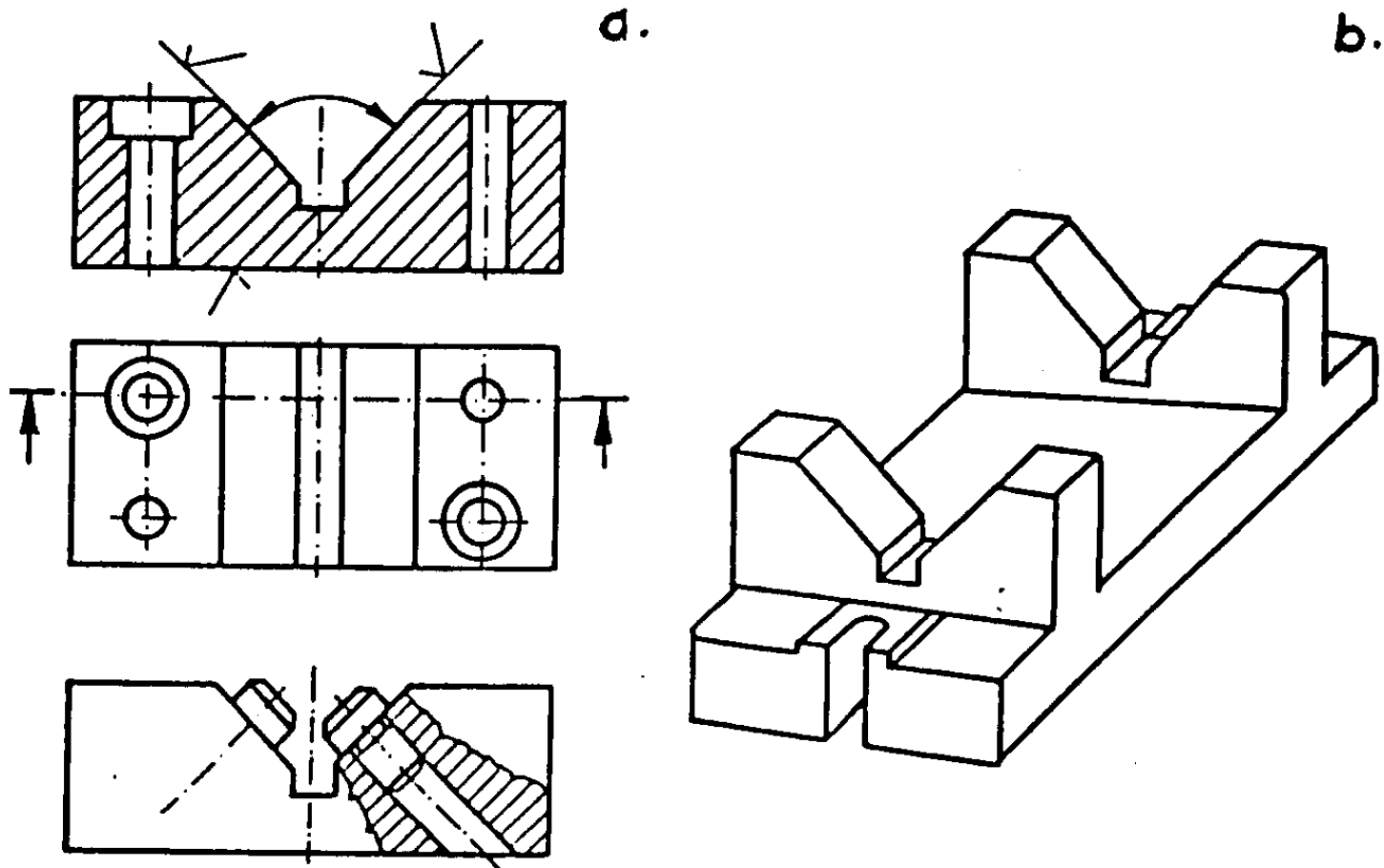
$$\delta_{b2} = \frac{\Delta D}{2 \sin \frac{\alpha}{2}} = \frac{0,2}{2 \sin 45^\circ} = \frac{0,2}{2 \cdot 0,707} = 0,14 \text{ mm}$$

Bázisok

6.9. ábra
Elosztó ülékek és alkalmazásuk

Bázisok

Bázisok

A **bázis** a munkadarabnak az az eleme (felülete, vonala, pontja), amelytől kiindulva határozzuk meg a munkadarab más elemeinek helyzetét.

Szerkesztési bázis: a gépelem legjelentősebb eleme, amelyből kiindulva meghatározzuk, beméretezzük a többi elem helyzetét. **Valós**, ha a gépelemen megtalálható, **elméleti** ha nem (pl.: középvonal).

Gyártási bázis: a gyártás során használt eleme a munkadarabnak más elem helyzetének meghatározására (ütköztetett, felfektetett, kiállított elem).

A **főbázis**t a szerkezetben elfoglalt helye és működése határozza meg.

A **műveleti bázis** nem függ össze a működéssel, csak a megmunkálás alatt használjuk.

Segédbázis: csak technológiai célt szolgáló, mesterségesen kialakított műveleti bázis (pl.: központfurat).

Durva, közbenső és **simított** lehet a **bázis** megmunkáltsági foka szerint.

A **technológiai bázis** egybeeshet a szerkesztési bázissal (főbázis), vagy nem (műveleti bázis)

Bázisok

Az **ellenőrzési bázis**t az elemek helyének és irányításának ellenőrzésére használjuk (pl.: kiállítás).

A **felfogási bázis** a munkadarab felfogásakor (ütköztetés, felfektetés) szolgál.

A **mérési bázis** a közbenső technológiai vagy készméretek mérésekor szolgál viszonyítási elemként.

A **felfekvési, irányítási**, ill. **támasztási bázis** a helyzet-meghatározásban, a szabadságfokok lekötésében elfoglalt szerep alapján keletkezik.

A fenti osztályozás különféle szempontok szerint történik, így ugyanaz az elem több bázisméretnél is illeszthető.

Előnyös az, ha a szerkesztési bázis egyben technológiai is (nincs bázismegválasztási hiba), továbbá ha az ellenőrzési és mérési bázis feladatát is ellátja. Ilyen főbázis általában csak simított bázis lehet.

Méretlánc és tűrésszámítás

A **méretlánc** zárt körvonal mentén meghatározott sorrendben elhelyezett méretek láncolata, melynek egy vagy több gépelem felületeinek, vonalainak, pontjainak kölcsönös helyzetét határozzák meg.

A gépelem elkészítéséhez az egyes **méreteket** tűrésekkel látjuk el. A **tűrés** a gyártási méretszóródás megengedett nagysága. A méretlánc létrehozásakor (méretezéskor vagy megmunkáláskor) utolsóként adódó tag a **zárótag** vagy **eredő**, a többi tag **összetevő**.

A méretláncok lehetnek síkbeliek vagy térbeliek.

A méretek lehetnek párhuzamosak vagy szöveget bezáróak; hossz vagy szögméretek.

A **zárótag névleges mérete** = az összetevők névleges méretének algebrai összege:

$$L_{\Delta} = \underbrace{(L_1 + L_2 + \dots + L_k)}_{\text{növelő tagok}} - \underbrace{(L_{k+1} + L_{k+2} + \dots + L_{n-1})}_{\text{csökkentő ragok}}$$

Méretlánc és tűrésszámítás

Növelő tag: növelésekor a zárótag is nő.

Csökkentő tag: növelésekor a zárótag is csökken.

A zárótag legnagyobb és legkisebb mérete:

$$L_{\Delta}^{\max} = \sum_{i=1}^k L_{nov,i}^{\max} - \sum_{i=k+1}^{n-1} L_{csokk,i}^{\min} \quad L_{\Delta}^{\min} = \sum_{i=1}^k L_{nov,i}^{\min} - \sum_{i=k+1}^{n-1} L_{csokk,i}^{\max}$$

A zárótag hibája:

$$\delta_{L_{\Delta}} = L_{\Delta}^{\max} - L_{\Delta}^{\min} = \sum_{i=1}^{n-1} L_i^{\max} - \sum_{i=1}^{n-1} L_i^{\min} = \sum_{i=1}^{n-1} (L_i^{\max} - L_i^{\min}) = \sum_{i=1}^{n-1} T_i = \mathcal{G}_{\Delta}$$

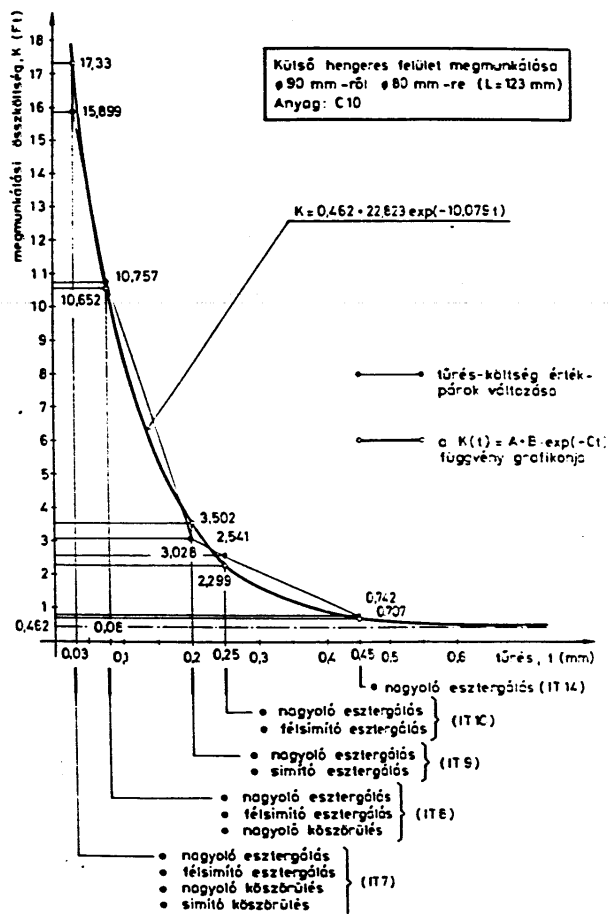
Azaz a zárótag szóródása = az összetevő tagok tűrésének összegével.

Ebből következik, hogy a zárótag hibája is nő a lánc tagjainak számával.

A T_i tűréseket arra a legnagyobb értékre kell megválasztani, amellyel az alkatrész a feladatát még megfelelően ellátja, a gyártási költség alacsonyan tartása céljából.

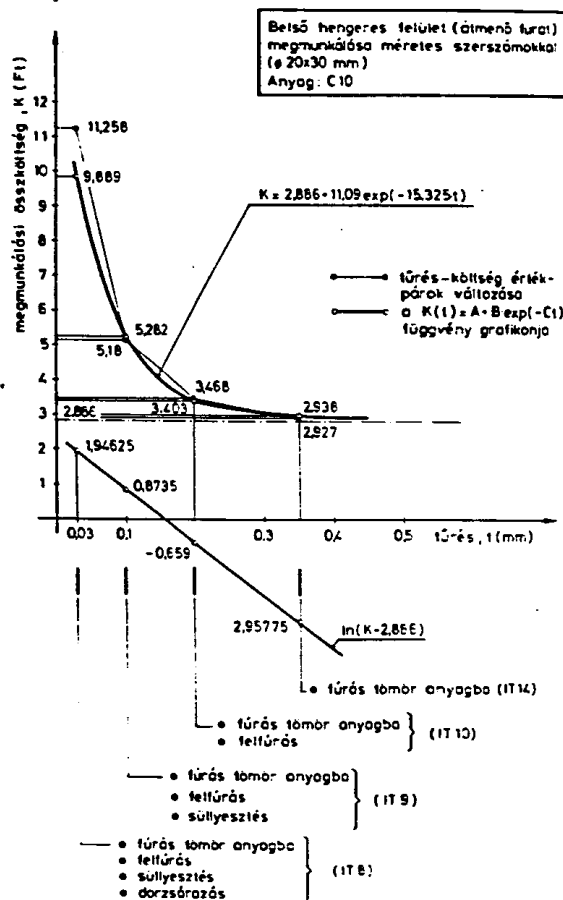

Méretlánc és tűrésszámítás

A megmunkálási összköltség változása a tűrés függvényében külső hengeres felület megmunkálása esetén

Méretlánc és tőræsszámítás

A megmunkálási összköltség változása a tőrés függvényében belső hengeres felület megmunkálása esetén

Méretlánc és tűrésszámítás

Mintapélda méretlánc számításra:

Kérdés $L_{\Delta}=?$ $\delta_{L_{\Delta}}=?$

Megoldás:

Növelő tagok: L_1, L_2

Csökkentő tagok: L_3, L_4, L_5, L_6

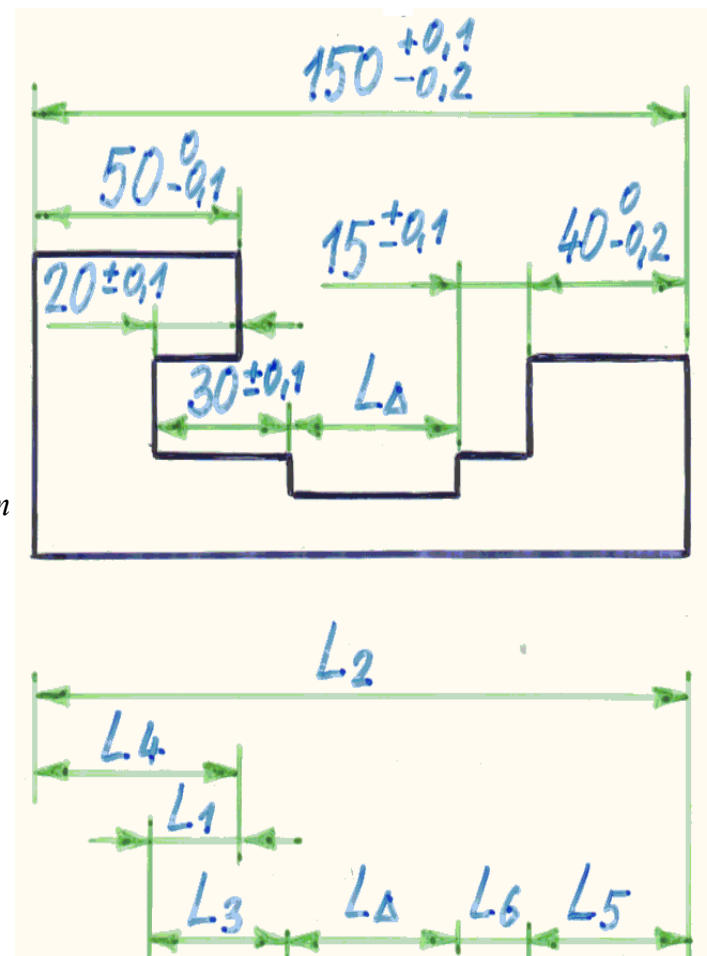
$$L_{\Delta}^{\max} = \sum_{i=1}^k L_{nov,i}^{\max} - \sum_{i=k+1}^{n-1} L_{csokk,i}^{\min} = 20,1 + 150,1 - (29,9 + 49,9 + 39,8 + 14,9) = 35,7 \text{ mm}$$

$$L_{\Delta}^{\min} = \sum_{i=1}^k L_{nov,i}^{\min} - \sum_{i=k+1}^{n-1} L_{csokk,i}^{\max} = 19,9 + 149,8 - (30,1 + 50 + 40 + 15,1) = 34,5 \text{ mm}$$

$$\delta_{L_{\Delta}} = L_{\Delta}^{\max} - L_{\Delta}^{\min} = 35,7 - 34,5 = 1,2 \text{ mm}$$

$$v_{\Delta} = \sum_{i=1}^6 T_i = 0,2 + 0,3 + 0,2 + 0,1 + 0,2 + 0,2 = 1,2 \text{ mm}$$

A zárótag szóródása egyenlő az összetevők tűrésének összegével ($\delta_{L_{\Delta}} = v_{\Delta}$)

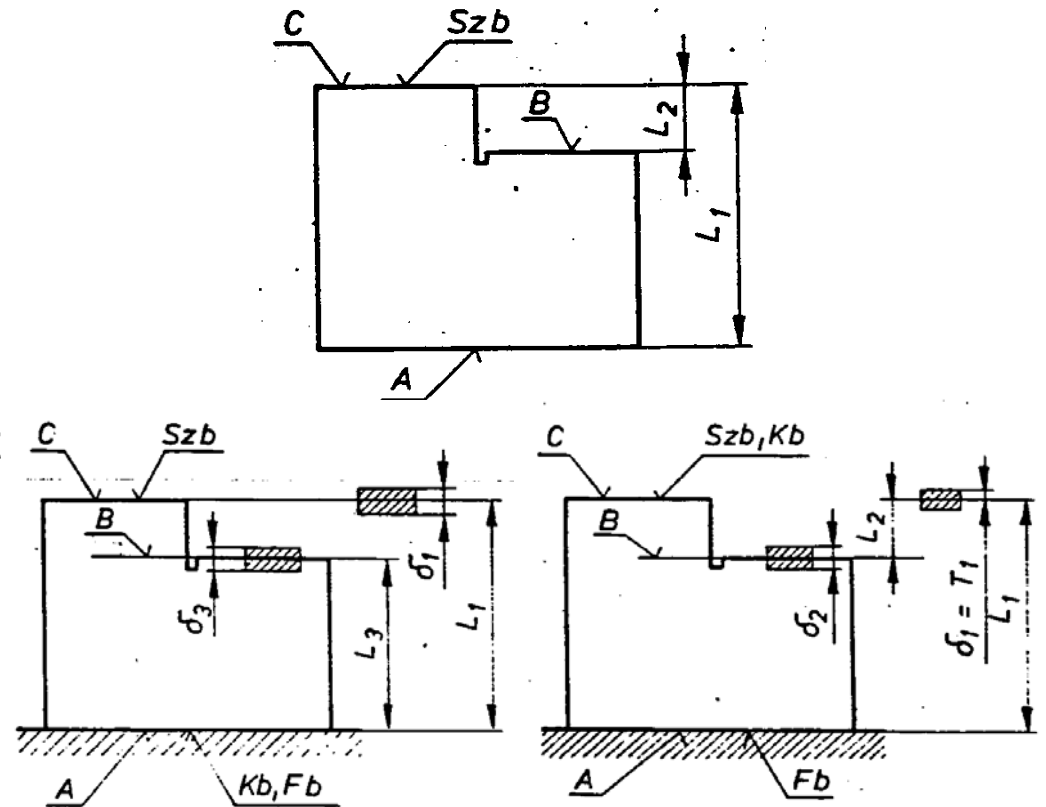

Méretlánc és tűrésszámítás

Mintapélda a bázisválasztási hibára:

Az a) ábrán látható alkatrész szerkesztési méretei: L_1 és L_2 adottak.

Az L_1 méretet egy korábbi megmunkálással megvalósították. Sorozatgyártást feltételezve az L_2 mérettel meghatározott B felületet kell előállítani.

Bázisválasztási hiba: a) munkadarab
b) műveleti bázis c) műveleti bázis

Méretlánc és tűrésszámítás

Megoldás: b) ábra

A kiindulási (technológiai) bázis $K_b \neq Sz_b$ szerkesztési bázis. L_3 maró beállítási méretet a technológus adta meg. Emiatt az L_2 szerkesztési méret az L_1 és L_3 méretek eredőjeként adódik. Az L_2 méret hibája az L_1 és L_3 méretek hibáiból tevődik össze: $\delta_2 = \delta_1 + \delta_3$.

L_2 pontosságát az L_3 méret gyártási hibáján kívül a technológiai és szerkesztési bázisok közötti L_1 méret hibája is befolyásolja. Feltéve, hogy a hibák nem nagyobbak a tűréseknél, $T_{\Delta} = T_2 = T_1 + T_3$ írható, amiből látszik, hogy a T_2 szerkesztési tűrés csak akkor tartható, ha $T_1 + T_3 \leq T_2$. Ha $T_1 > T_2$, a marót állíthatjuk bármilyen pontosan, a T_2 tűrést nem tudjuk tartani. Ilyenkor át kell térni egyedi szerszámbeállításra, vagy a munkadarabot felül, a C felületen kell ütköztetni (C ábra), vagy a C felületet is ebben a fogásban kell marni.

Jobbkézszabály

